

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Engelli Bireylerin Toplumsal Hayata Katılımlarının Güçlendirilmesi, Karşılaştıkları Sorunların Tespit Edilmesi ve Bu Sorunlara Kalıcı Çözümler Üretilmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Öneri Raporu

Güncel Sorun ve İhtiyaçlar, Uygulama Açıkları – Somut Çözüm Önerileri

1) Neden bu rapor?

‘Engelli bireye engel olmayacak yaşam şartları ve engelsiz yaşam için...’

Engellilik ve erişilebilirlik temel bir hak meselesidir. Engelli vatandaşlarımız ve aileleri ülkemiz nüfusunun önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Türkiye’de TÜİK/ Ulusal Engellilik Veri Tahminlerine göre yaklaşık 8,7 milyon engelli vatandaşımız bulunmaktadır. Engelli vatandaşlarımızın temel haklarından yararlanması, toplumsal yaşama eşit ve aktif katılımları, insan onuruna yaraşır yaşam şartlarının sağlanmasına yönelik güncel ve somut çözüm önerileri geliştirmek, uluslararası sözleşmelere taraf olarak ve anayasamız ile güvence altına alınan sosyal devlet ilkesinin bir gereğidir.

Ayrıca Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler de bu güvenceyi desteklemektedir. Ülkemizin taraf olduğu BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 23. maddesinde engelli çocuk/ bireylerin hakları ve bu konuda devletin sorumlulukları düzenlenmiştir. Sözleşmeye göre “devlet, zihinsel ya da bedensel engelli çocuk/ bireylere saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin bir biçimde katılmalarını kolaylaştıran bir yaşam sağlamalıdır” denilmiştir. Bu doğrultuda engellilerin Anayasanın fırsat eşitliği ilkesi (Anayasa m.10/61; 5378 s. Kanun) ile 7 Temmuz 2005 yılında yürürlüğe giren 5378 sayılı kanun ile sağlık başta olmak üzere eğitim, sosyal güvenlik, erişilebilirlik, ulaşım, istihdam ve spor alanlarında hak ve hizmetlere tam ve eşit katılımın sağlanması için özel durumlar da dikkate alınarak hakları yasal güvence altına alınmıştır. Tüm bu haklar engelli bireyin çocukluktan başlayan özel ihtiyaçlarının nitelikli bir şekilde karşılanabilmesi ile akranlarıyla yol alabilmesi, sosyal hayat ve üretim süreçlerine etkin katılımını teminat altına almayı amaçlamaktadır.

Ancak çerçeve mevcut olmasına rağmen sözleşmelerin uygulanması ve denetlenmesinde yaşanan eksikler, zaman içinde ortaya çıkan ayrımcı, sınırlayıcı, kısıtlayıcı düzenlemeler ile yok sayılan haklar, engelli vatandaşlarımızı toplumsal yaşamın içinden ayrışmasına, uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Toplumsal algı, ayrımcılık ve adalete erişimdeki engeller de bunu artırmaktadır. Engelli vatandaşlarımızın yaşam şartları ve deneyimleri, sistematik hak kayıpları yaşadıklarını göstermekte ve sosyal hayata, haklarına erişimde pek çok güncel ihtiyaç ve soruna işaret etmektedir. Ülkemizde yaşanan ekonomik ve sosyal zorluklar da engelli bireylerin sosyal yaşama nitelikli katılımının önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır. Engelli maaşları da günümüz şartlarında engelli birey ve ailesinin insan onuruna yaraşır şartlarda yaşamalarına ve temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yetmemektedir. Beslenme, barınma,

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

sağlık, eğitim, ulaşım gibi temel giderler ülkemizde yaşanan enflasyonist ortam sebebiyle hızla artarken gelirler buna yetişememektedir.

ENGELLİ temel başlığı altında birbirinden pek çok farklılık gösteren, çeşitli engellilik türleri bulunmaktadır, bu da ortak genel sorun ve ihtiyaçlar yanı sıra engellilik türüne göre değişkenlik gösteren sorun ve ihtiyaçları beraberinde getirmektedir. Bu raporda daha çok genel sorun ve ihtiyaçlar üzerine değerlendirmeler bulunmaktadır.

Konuyla ilgili tarafımıza da ulaşan raporlar, görüş ve deneyimler gösteriyor ki; hak temelli eşit vatandaşlık, sosyal yaşama erişim ve fırsat eşitliği, insan onuruna yaraşır yaşam şartlarını sağlayacak gelir düzeyi ve destekler, medikal erişim, eğitim/RAM kapasitesi, istihdam ihtiyacı (özellikle kadınlar), sağlık raporu standardı, spor, ulaşım/erişilebilirlik alanlarında sistematik açıklar ve ihtiyaçlar görülmektedir. Yaşama dair tespitler, bölgeler arası, fiziksel/ zihinsel engelli vatandaşlar ve çocuklar için kısmi farklılıklar göstermekle birlikte güncel sorun ve ihtiyaçlar 4 ana başlıkta odaklanmaktadır. Bunlar sağlık, eğitim, istihdam ve sosyal hayata katılım olarak ele alınabilir. Ancak bir de sistemsel ve hukuksal sorunlar bulunmaktadır ki bunlar sayılan tüm ana başlıkları etkilemektedir.

Türkiye'nin erişilebilirlik kriterleri perspektifinde engelli bireylerin haklarını uluslararası standartlarda koruyabilmesi için yalnızca sözleşmeler ve mevzuat düzeyinde değil uygulanma, izleme, denetleme, yaptırım dahil olmak üzere zihniyet düzeyinde de köklü bir dönüşümün gerçekleşmesi gerekmektedir.

İşte tüm bu sebepler ve ihtiyaçlar doğrultusunda; bu rapor ENGELLİ DOSTU TÜRKİYE için sistemin eksik ya da işlemeyen taraflarına objektif bir bakışla yaklaşmayı ve değer üretecek tüm paydaşların katılımıyla, 'Hak Temelli' yeni bir sistem ve zihniyet dönüşümüne katkı sunmayı amaçlamaktadır.

2) Bulguların kanıt zemini / Uygulanan Metod

İstanbul'da engelli hakları çalışan sivil toplum kuruluşları ile yüz yüze ve dijital ortamda yapılan görüşme raporları, doğrudan ve rutin iletişimde olunan kuruluşlar ve kişilerin görüş ve önerilerleri, meclis kaynaklarımıza ulaşan rapor ve bilgiler toplanmış ve saha gözlemleri ile birleştirilerek bu komisyon öneri raporu hazırlanmıştır.

Rapor kolay okunabilmesi ve anlaşılır olması amacıyla maddelere ayrılarak hazırlanmış, alandan gelen sorunlar ve ihtiyaçlar ve ardından çözüm önerileri verilerek ilerlenmiştir.

Ayrıca rapor, konuyla ilgili soru önergeleri, araştırma önergeleri, araştırma rapor çalışmaları ve kanun tekliflerinden oluşan dosya ile desteklenmiştir.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

A- SİSTEM VE HUKUK

Sorun / İhtiyaç-A1:

- Engelli çocuk/bireyin, hayatının ilk yıllarından itibaren eğitim, sağlık, toplum hayatı, istihdam başta olmak üzere hak temelli hizmetlere erişimde ihtiyaçlar ve sorunlar bulunmasına rağmen sistemin, çözümlere erişimde yetersiz ve çaresiz kalması.

Çözüm / Öneri -A1:

- Engelli Bakanlığı kurulması.
- Kurulana kadar ya da kurulmasında taraflar arasında çekinceler olması halinde, hızlı ve etkin çözüm üretilebilmesi amacıyla şu anda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesindeki Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün doğrudan Cumhurbaşkanlığı'na bağlı yetkileri geniş tutulacak, etkin, icracı bir Engelliler İdaresi Başkanlığı'na dönüştürülmesi.
- TBMM'de İnsan Hakları Komisyonu altında ya da bağımsız 'Engelli Hakları Komisyonu' kurulması.
- İki yılda bir Engelliler Şurası yapılması. Çıktılarının yönetim revizelerine rehberlik etmesi.
- Karar mercilerinde, yönetim mekanizmalarında engelli bireylerin yer alması, söz ve yetki sahibi olması. %4 engelli kotasının TBMM dahil tüm kurum ve kuruluşlarda geçerli olması. Uygulanmasının müeyyidelerle güvence altına alınması.
- Yerel yönetimlerin vatandaşlara doğrudan dokunan hizmetleri ve sorumluluğu kapsamında engelli bireylerle ilgili birim eklenmesinin belediye kanununda düzenlenmesi.
- Engellilik temelinde ayrımcılık yasağı bağlamında 'makul düzenleme yükümlülüğü' kapsamında; ayrımcılıkla mücadelede şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması. 'Erişilebilirlik İzleme Kurulu' kurulması. İlgili eylem planı kapsamında makul düzenleme yükümlülüğüne ilişkin öngörülen faaliyetlerin uygulama düzeyi, erişilebilir ve denetime açık raporlama mekanizmalarının ilgili bakanlıkların yetki ve sorumluluk alanlarına dağıtılması ve bakanlıklar arası koordinasyon zincirinin kurulması, buna ilişkin hazırlanacak raporların kamuoyu ile paylaşılması. Makul düzenleme yükümlülüğünün ihlal edildiği durumlarda ceza ve yaptırımların etkin uygulanması.
- Hak odaklı konularda kamu temsilcileri ile iletişim kanallarının açık olması, problem çözme odaklı anlayışın görev ve yetki tanımlarında olması.
- Beyaz baston yasasının düzenlenmesi.

Sorun / İhtiyaç-A2:

- Ulusal Engelli Veri sistemi (UEVS)'in işlevsel amacı merkezi veri birliğini sağlamak olsa da; "bakanlıklar arası tam entegrasyon", "güncel ve tutarlı veri akışı" ve "kullanıcı dostu bir arayüz" konularında önemli eksikler bulunması.

Veri dağınıklığı, tutarsızlığı, veriye erişimde yaşanan zorluklar ve karmaşanın, güncel sorun ve ihtiyaçlara etkin çözümler geliştirebilmesinin önüne geçmesi. Hangi engel türünde kaç kişi var tam bilinmemesi, farklı bakanlıklarda, farklı kamu kaynaklarında, farklı oran ve sayılar bulunması sebebiyle doğru durum tespiti, analizi, veriye dayalı izleme, değerlendirme,

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

planlama ve denetleme yapılamaması, daha da önemlisi engelli vatandaşlara ulaşacak hizmet ve desteklerde aksamalara sebep olması.

ULUSAL ENGELLİ VERİ SİSTEMİ'NİN AKSAYAN YÖNLERİ:

1. Sağlık – Sosyal Hizmet Entegrasyonunun Eksik veya Geç Çalışması: *Hastanelerin e-Rapor sistemine girdiği engelli raporlarının bazen UEVS'e geç düşmesi (24 saat–10 gün arasında gecikmeler görülebiliyor). *Raporun düzeltme/yenileme işlemlerinin her zaman otomatik güncellenmemesi; il müdürlüğünün manuel müdahalesine ihtiyaç duyulması.
2. Farklı Bakanlık Sistemleri Arasında Tam Entegrasyon Sağlanamaması: *MEB'in özel eğitim verileri, RAM raporları ve destek eğitim bilgilerinin tam otomatik olarak UEVS'e girmemesi. *İŞKUR – SGK – UEVS veri aktarımları arasında tutarsızlıklar görülmesi (engelli istihdam bilgilerinin görünmemesi gibi). Bu nedenle kurumların vatandaşlardan belge talep etmek zorunda kalması, bunun da hem engelli birey ve ailesine hem de ilgili kuruma yük oluşturmaları.
3. Veri Güncellemelerinde “Mükerrerlik” ve “Uyumsuzluk” Problemlerinin yaşanması: *Engellilik oranı değişmiş olmasına rağmen eski oranın sistemde kalmaya devam etmesi. *Sürekli raporların süresi dolduğunda otomatik uyarı gelmediği için hizmet kesintileri yaşanması. *Aynı kişinin birden fazla hizmet kaydı açabilmesi (mükerrer kayıt).
4. Kurum Personelleri Arasında Sistem Kullanım Bilgisinde Değişkenlik Yaşanması: *SHM (Sosyal Hizmet Merkezi) personelleri ve hastane rapor birimleri arasında farklı uygulama bilgileri olması. *Bazı il/ilçelerin sistemi etkin kullanabilmesi, bazı yerlerde eksik veri girişi yapılması.
5. Engelli bireyin Verilere Erişiminde Sınırlılık Yaşaması: * UEVS'e doğrudan erişemediği için, raporunun sisteme düşüp düşmediğini kurumdan öğrenmek zorunda kalması. * e-Devlet “Engelli Bilgilerim” ekranının oldukça sınırlı olması; alınan hizmetler veya başvuruların görülmemesi.
6. İstatistik ve Planlama Modüllerinin Yeterince Gelişmiş Olmaması: * Türkiye’de kaç engelli bireyin hangi hizmetten yararlandığını tek bakışta gösterecek detaylı, interaktif, kamusal raporların üretilmemesi. * İller arası karşılaştırma, yıllara göre analiz, hizmet etki analizi gibi modüllerin eksik olması
7. Engelli Birey Adına Hizmet Veren Kurumların Standartlaştırılmamış Veri Girişi: *Bakımevleri, gündüzlü bakım merkezleri, sosyal hizmet birimleri arasında farklı veri girişlerinin yapılması. *Bu nedenle UEVS'te bazı kayıtların eksik veya yanlış olabilmesi.
8. Rapor Türleri Arasında Uyumsuzluklar Bulunması: * “Eski yönetmeliğe göre rapor”, “yeni yönetmeliğe göre rapor”, “özel eğitim değerlendirme”, “erişkin kurul raporu” gibi farklı standartların aynı veri tabanında bulunması, bunun uyumsuzluklara yol açması.
9. Mobilite Eksikliği Yaşanması: * Sahada çalışan personel için mobil uygulama veya tablet uyumlu bir sürümün henüz yeterli düzeye erişmemesi.

Çözüm / Öneri -A2:

- UEVS'in geliştirilmesi, sadece teknik bir iyileştirme değil, aynı zamanda Türkiye’de engellilik alanında bütüncül politika üretimi, şeffaflık ve hizmet kalitesi açısından kritik öneme sahiptir. Bu nedenle, doğumdan itibaren tüm yaşam evrelerinin motor, bilişsel, sosyal, duygusal, dil de dahil olmak üzere tek ve etkin bir dijital profil üzerinden izlenmesi amacıyla; varolan dijital veri sisteminin güncellenmesi, iyileştirilmesinin acil bir gereklilik olması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Sistemin sağlık-eğitim-sosyal hizmet verilerini dijital platformda birleştiren ‘Engelli Dostu Ulusal Veri Sistemi’ olarak iyileştirilmesi.

- Engelli bireylerin haklarına etkin erişimlerini sağlayacak, doğru göstergelerle güncellenmiş, standart veriye dayalı bir sistemle değer üretecek politikaların geliştirilmesi ve devletin mevzuatta yer alan yükümlülüklerini yerine getirebilmesi.
- Kamu hizmeti alan engelli bireylerin, güncellenen ve doğru göstergelerle belirlenmiş verilerinin dijital veri envanter sisteminde görülebilmesi.
- E-Devlet altında geliştirilmiş, ihtiyaçların tümüne karşılık veren, ulusal bir modül olarak yer alması, çocuğun 0-18 yaş dijital gelişim defteri ve 18 yaş sonrası yaşam boyu takibini kapsaması.
- Üç ana entegrasyon kanalıyla bakanlıklar arası eşgüdümün sağlanması. Bunlar; SAĞLIK: e-Nabız, doğum ve aşı verileri, gelişim taramaları— EĞİTİM: e-Okul, RAM raporları, MEBBİS, YÖK— SOSYAL HİZMETLER: e- Ailem, bakım desteği, SED kayıtları— İSTİHDAM: SGK ile gelir, prim ve istihdam verileri, çift yönlü doğrulama tekniği ile eşleştirilmesi.
- İlgili bakanlık, kurum ve kuruluşların yetki kademelendirmesi usulüyle ilgili veri tabanına erişim ve eşgüdüm içinde çalışabilmelerinin önünün açılması.
- Veri kalitesinin artırılması ve standartlaştırma çalışmalarının yapılması: T.C. kimlik numarası bazlı tekil kayıt zorunluluğu getirilmesi *Tüm sosyal hizmet birimlerinde standart veri giriş formunun zorunlu olması *Eski raporlar için otomatik format dönüştürücü modül geliştirilmesi *Bakımevleri ve bakım merkezleri için düzenli dijital veri denetimi yapılması.
- Vatandaş erişiminin sağlanması: *e-Devlet’te “Engelli Hizmetlerim” ekranı oluşturulması ile; *Rapor bilgileri *Evde bakım maaşı başvuru durumu *Engelli bireyin aldığı hizmetler *RAM ve özel eğitim bilgileri *Sürekli raporlar için SMS ve e-Devlet bildirim sistemi uygulanması.
- Raporlama ve veri analitiğinin geliştirilmesi: *İl ve ülke düzeyinde veri görselleştirmesi sağlayan interaktif gösterge panelleri oluşturulması *Engelli hizmet modellerinin etkisini ölçen yıllık performans raporları hazırlanması *Verilerin politika üretim süreçlerinde kullanılmak üzere Bakanlık içi açık veri modülü ile erişilebilir olması.
- Tüm bunları gerçekleştirebilecek personel kapasitesinin artırılması: *Tüm sosyal hizmet merkezleri için UEVS Kullanıcı Sertifikasyonunun zorunlu olması *İl müdürlüklerinde “UEVS Saha Sorumlusu” pozisyonu oluşturulması *7/24 teknik destek sağlayan telefon ve canlı destek hattı kurulması.
- Mobilite ve sahada kullanılabilirliğin artırılması: *Ev ziyaretleri ve saha çalışmaları için UEVS Mobil uygulaması geliştirilmesi *Çevrimdışı veri giriş özelliği eklenerek internet olmayan bölgelerde de kayıt alınabilmesi.
- Erken tanı süreçlerinin hızlanması ve standartlaşması, ailelerin çocuklarının gelişim evrelerinin etkin takip edilebilmesi, kesintisiz etkili hizmete erişimin sağlanması.
- Türkiye, WHO’nun GMCD yaklaşımı ile uyumlu bir ulusal çerçeveye kavuşmasının mümkün olması.
- Engelli bireylerin sorunlarına çözüm üretecek etkili politikalar için; engel türü, nüfus dağılımı, cinsiyet, yaş, istihdam, işsizlik oranları, mesleki yetenekler ve ülke ekonomisinden ayrılacak pay gibi faktörlerin belirlenmesi, envanterinin çıkarılması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Engelli birey ve ailesinin hangi desteğe, ne süre ile ve ne kadar ihtiyacı olduğunun doğru belirlenmesi, yönetilmesi. Hak kayıplarının da hakkın kötüye kullanımının da önüne geçilmesi.
- Engellilik oluşmasına sebep olan travmalarla ilgili sağlıklı verilerin sisteme girilmesi ile; trafik terörü, iş kazaları, gebelik sürecindeki ihmal ve yetersizlikler gibi tamamı engelliliğe yol açan nedenlerin araştırılıp, güncel durumun tespit edilmesi, envanterinin oluşturulması, koruyucu, önleyici tedbirlerin güçlendirilmesi ve ilgili tüm bakanlıklarla, kurul ve kurumlarla işbirliği yapılarak ortak politikalar, stratejiler, uygulamalar geliştirilmesi, bu sayede engelli sayısının hızla azaltılmasının hedeflenmesi.
- Politika, strateji ve uygulamalardan sorumlu yönetici ve görevlilerin, ulusal engelli veri sistemini etkin kullanılabilmesi ve engelli dostu bir anlayışla yaklaşımın sağlanabilmesi amacıyla engelli hakları konusunda bilgi ve farkındalık sahibi olması.
- Politika, strateji ve uygulamalardan sorumlu yönetici ve görevlilerin, yetki sorumluluk zinciri ile tüm eksik ya da yanlış karar ve uygulamalardan aynı ölçüde sorumlu tutulması, hakkaniyetli yaptırım ve ceza yöntemlerinin işletilmesi.
- Sosyal hizmet planlamasında veriye dayalı karar alma kapasitesinin artması.
- İl müdürlükleri arasında standart uygulamaların sağlanması.
- Ulusal engellilik politikalarının daha nesnel ve ölçülebilir şekilde yönetilmesi.
- Kurumlar arası veri akışının güçlenmesiyle kâğıt belge zorunluluğunun azalması.

Sorun / İhtiyaç-A3:

Güncellenen sorun ve ihtiyaçlar konusunda bazı durumlarda, var olan hukuk sisteminin de çözüm üretmekte zorlanması, çaresiz kalması.

Çözüm / Öneri -A3:

- Sorun ya da ihtiyacın boyutunun ulusal veri sistemi ile hızla belirlenmesi, doğru ve etkin çözümlere yönelik, gerekiyorsa kanun/yönetmelik yapımı ile hukukileştirilmesi, ilgili kanun varsa etkin uygulanmasının sağlanması, yıllık bütçe kalemlerinin oluşturulması ve 'Bağımsız İzleme Kurulu' zorunluluğu ile takip edilmesi, denetlenmesi, sorunlu durumlarda etkin yaptırımlar uygulanması.
- Engellilerin anayasal hakları ve eşit vatandaşlık haklarının, farklı engelli gruplarının sorun ve ihtiyaçları dikkate alınarak, kategorize edilerek güncellenen bir sistem ile kullanılabilmesini teminat altına alacak engelli dostu bir ulusal sistemin inşa edilmesi. Bu sistemin, sağlık, eğitim, istihdam, girişimcilik, sosyal hayat, bilim ve teknoloji, kültür ve sanat, spor gibi yaşamın her aşamasını kapsayacak ulusal bir sistem olması, doğumdan yetişkinliğe uzanan kapsayıcı bir model geliştirilmesi.
- Engelli dostu ulusal sistemi destekleyecek hukuk sisteminin oluşturulması, engelleri ortadan kaldıracak nitelikte düzenlenmesi ve adalete erişimi doğrudan düzenleyen bir hukuk metninin yazılması.
- Erişilebilirlik izleme komisyonlarının etkin çalışması ve yaptırımların uygulanması.
- Kamu ihalelerinde erişilebilirlik şartı olmadan izin verilmemesi.
- Engelli birey ve ailesinin karşılaştıkları sorunlar karşısında adalete doğrudan erişimini sağlayacak adli yardım destek sisteminin kurulması, güçlendirilmesi.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- 1136 sayılı avukatlık kanununda ‘gönüllü/ kamu yararı hukuk hizmetleri’ konusunda bir düzenleme yapılması.
- Hukuk fakültelerinde engelli hukuku dersi açılması, baro staj eğitimlerine eklenmesi.
- Cezaevi, nezarethane, geri gönderme merkezi gibi alıkonulma merkezleri ile bakım evi, huzurevi, çocuk evi gibi bireylerin koruma altında tutulduğu yerlerde çalışan, hizmet veren personele yönelik düzenli insan hakları eğitimleri, farkındalık eğitimleri verilmesi, yaşanan hak ihlallerinin önüne geçilmesi.
- Cezaevleri koşullarının engelli mahkum ve ziyarete gelecek kişilere, yakınlarına uygun olması, erişilebilirlik kriterlerine uyumlu olması, hak ihlalleri oluşmasının önüne geçilmesi.
- Cezaevleri dahil kapalı kurumlarda bağımsız izleme mekanizmalarının kurulması ve engelli STK’larının bu mekanizmalarda yer alması.
- Bakıma muhtaç tutuklu ve hükümlüler için tahliye süreçlerini hızlandıracak yöntemler geliştirilmesi.

Sorun / İhtiyaç-A4:

Engelli bireylerin toplumda ayrımcılığa ve mobbinge uğraması.

Çözüm / Öneri -A4:

- Engelli hakları konusunda toplumdaki algı ve davranışı iyileştirecek iletişim modellerinin desteklenmesi, bilgilendirme ve farkındalık eğitimleri, rol model ve mentörlük çalışmaları yapılması. Tüm bunların kampanyalarla desteklenmesi ve devlet politikası haline getirilmesi. Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve meslek kuruluşlarının bu çalışmalarda öncelikli tutulması.
- Engellilere yönelik yaklaşımlar, iletişim yöntemleri engelli hakları ile ilgili konularda farkındalık kazandırılması amacıyla küçük yaşlardan itibaren konunun MEB müfredatına girmesi.
- Engellilerin maruz kaldığı ayrımcılık suçları bakımından 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) 122 maddesinin engelli hakları bağlamında daha etkin uygulanabilmesi için hak temelli düzenlenmesi. Bu amaçla; *‘Nefret nedeniyle’ şartının kaldırılması: Ayrımcılık suçunun oluşumu için ‘nefret’ ispatı şartı kaldırılarak engellilikten dolayı ayrımcılığa uğramanın doğrudan suç sayılması.
- * Kapsamının genişletilmesi: Dolaylı ayrımcılık ve kamuya arz şartı dışındaki fiilleri kapsayacak şekilde genişletilmesi.
- * İspat kolaylığı getirilmesi: Ayrımcılığın engellilikle ilintili olduğunu varsayan bir ispat kolaylığı getirilmesi, mağdurun yükünün hafifletilmesi.
- TMK ve TCK’da halen yer alan ‘özürlü’, ‘akıl zayıflığı’, ‘akıl hastalığı’, ‘vesayet’ ve ‘kısıtlılık’ gibi aşağılayıcı, damgalayıcı dil ve kavramların mevzuatımızdan çıkarılması.
- ‘Hukuki ehliyet’ kavramının engelli bireyleri dışlamayacak şekilde yeniden tanımlanması.
- Kişinin kendi kararlarını almasının esas alınması. Destekli karar alma mekanizmalarının bireyin iradesine dayalı ve kişiye özel olacak biçimde yeniden yapılandırılması. Orantılılık ve talilik ilkeleri ile bireysel çözümler üretilmesi.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Engellilerin adalete erişimini destekleyecek UYAP, BELGENET sistemleri ile baroların web siteleri, bilgilendirme materyalleri ve hizmet binalarının erişilebilirlik kriterleri ile yeniden düzenlenmesi.
- Yasa ve yönetmeliklerin engellilere tanıdığı hakların etkin kullanılabilmesi için sahadaki uygulamaların etkili bir şekilde izlenmesi, denetlenmesi ve caydırıcı yaptırımlarla desteklenmesi.
- Bakanlıkları, belediyeleri, üniversiteleri ve sivil toplum kuruluşlarını kapsayan engelli çocuk/birey koordinasyon kurulu oluşturulması ya da Aile ve Sosyal Hizmetler İl müdürlükleri öncülüğünde 'İl Engelliler Koordinasyon' kurullarının daha aktif ve izlenir denetlenir hale getirilmesi.
- Her nerede olursa olsun ayrımcılığa sıfır tolerans anlayışının hakim olması. Hangi düzeyde olursa olsun ayrımcılık ve mobbing uygulayan kişi ya da kişilere, kurum ve işletmelere hızlı yaptırımlarla karşılık verilmesi.
- Karar mekanizmalarında bulunan yasa yapıcı, kanun uygulayıcı, yöneticiler, hakimler, savcılar kamu idarecisi, STK yöneticisi, sanatçı, medyası gibi karar/ etki mekanizmalarında bulunan kişilerin ayrımcılık konusunda meslek içi eğitim ve farkındalık programlarıyla desteklenmesi, kapasitelerinin artırılması.
- Acıma, yardım etme, yok sayma, ikinci plana itme, sosyal dışlama, küçümseme gibi bakış açısı ve kavramların hareket ve konuşma diline yansımaları önleyecek tedbirlerin farkındalık eğitimlerine eklenmesi.
- Çoklu ayrımcılığa uğrama riski bulunan engelli kadın ve kız çocuklarına yönelik özel politikalar geliştirilmesi, pozitif ayrımcılık uygulanması.
- Engelli bireylerin, toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilerek karar ve yönetim mekanizmalarında var olması, bunu destekleyecek erişilebilirlik kriterlerin oluşturulması.
- Engellilerin oy kullanacağı seçim merkezlerinin erişilebilir olması, sandığa gitme imkanı olmayan engellilere destek sağlanması.

Sorun / İhtiyaç-A5:

Koordinasyon ve eşgüdüm sorunu yaşanması.

İlgili bakanlıkların ayrı veri tabanları ve raporlama sistemleri kullanması sonucu aynı ya da benzer işlerin tekrar tekrar yapılması ya da etkisiz, verimsiz sonuçlara sebep olması, devlet kaynaklarının, devlet bütçesinin verimsiz kullanılması, israf edilmesi.

Çözüm / Öneri -A5:

- İlgili bakanlıkların (öncelikle Sağlık, Milli Eğitim, Aile ve Sosyal Hizmetler, Gençlik ve Spor, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, İçişleri, Adalet Bakanlıkları) koordinasyon ve eşgüdüm halinde çalışması, yönetim çalışma modelinin işlenmesi ve bu modeli destekleyecek dijital veri sisteminin kurulması. Bu sistemsel güçlendirme ile engelli vatandaşlarımızın hak temelli hizmetlere erişiminin artması, istenmeyen mükerrerliklerin, boşa giden harcamaların da azalmasıyla bütçe tasarrufu sağlanması ve devlet kaynaklarının israfının önlenmesi.
- İl bazlı yıllık performans raporlarının tutulması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Sorun / İhtiyaç- A6:

Bakanlıklarca açıklanan eylem planı, stratejik plan gibi hizmet hedefli belgelerde verilen süre sonunda belirlenen hedeflerin çok azının gerçekleştirilmesi, sonuç ve fayda üretilmemesi. Örneğin; II. Ulusal Otizm Eylem Planı (2023–2030) kapsamındaki 69 faaliyetten sadece 9'unun tamamlanmış olması. Planın bütçe ve izleme-değerlendirme boyutunun ise yetersiz kalması.

Çözüm / Öneri- A6:

- Sonuç odaklı, şeffaf, izleme değerlendirme ölçekleri ve yönetim ilkeleri ile çalışan, sonuçları şeffaflıkla kamuoyu ile paylaşılan sistemlere hızla geçilmesi.

Sorun / İhtiyaç-A7:

- Sahte rapor, sahte izin gibi belgelerle haksız kazanç elde edilmesi, devletin zarara uğratılması.
- Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin bazılarında öğrenci devam etmese de geldi gösterilerek haksız kazanç elde edilmesi, özel gereksinimli bireyin hak gaspı yaşaması.
- Biyometrik kimlik doğrulama sisteminin söz verilmesine rağmen 3 yıldır faaliyete geçirilmemesi. En son 01.12.2025 tarihinde geçileceği söylenen yüz tarama sisteminin zamana yayılması, son iletilen yazı ile 01/05/2025 tarihine ertelendiğinin belirtilmesi. Bu sistemin kanunla çıkarılmasına rağmen yürürlüğe girememesi hak mağduriyetlerinin yanı sıra devletin yaptırım ve icra gücüne güvenilirliğinin de zedelenmesi.

Çözüm / Öneri -A7:

- Sahte rapor, duruma uygun olmayan rapor, yapı izni gibi yasal olmayan belge çıkaran art niyetli kamu görevlilerinin ve yaptırın kişilerin ağır yaptırımlarla cezalandırılması.
- Biyometrik kimlik doğrulama sisteminin önündeki engellerin kaldırılması, hızla sisteme geçilmesi.

Sorun / İhtiyaç- A8:

Tanılama ve değerlendirme ölçeklerinin güncel olmaması.

Veri tabanı ÇÖZGER raporlama sisteminin sorunlu olması. ÇÖZGER Raporları ÖKGV (özel koşul gereksinimi vardır) - tarama testlerinin uluslararası ölçeklerle uyumlu olmaması. Ülkemizde yakın zamanda değişen ve uygulanmaya başlayan, tam engelli- kısmi engelli

tanılama, değerlendirme sisteminin toplumda ağır mağduriyetler oluşturması. Sağlık Bakanlığı tarafından uygulanan ve o yapıda sorun oluşturmayan sistemin aynısının Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından kullanılmasının ağır sorunlar oluşturması, mağduriyetlere sebep olması. Her yıl 7000- 10.000 arası artan destek alan hane sayısının, 2022 sonunda yönetmelik çıktıktan sonra 60- 80 bin hane azalması. Bu değişim ile kısmi bağımlı kesimine geçen pek çok ailenin yardımının hakkaniyetsiz olarak kesilmesi. (Tam bağımlı tanımına yatağa tam bağımlı olup günlük ihtiyaçlarını kendi başına yapmayan bireyler giriyor oysa yatağa bağımlı olmadan da günlük ihtiyaçlarını kendi başına yapmayan, bakıma muhtaç bireyler var).

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Çözüm / Öneri- A8:

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünün, ÇÖZGER tarama testleri ve tanılama sistemindeki mağduriyetleri giderecek şekilde uluslararası ölçütlerle uyumlu hale getirilmesi. Tam ve kısmi engelli tanımı yerine;

Düzey 1- Hafif engelli

Düzey 2- Yoğun desteğe ihtiyacı var

Düzey 3- Çok yoğun desteğe ihtiyacı var

Kırılımlarını içeren sisteme geçilmesi.

Sorun / İhtiyaç- A9:

- Engellilik durumunda değişiklik olamayacak hastalardan dahi her yıl ya da iki yılda bir sağlık durumlarını belgelemeleri için sağlık raporu almaları istenmesi. Ayrıca çocuklarda bu durumun daha da zorlu bir hal alarak eğitim alabilmeleri için ayrıca rehberlik merkezlerinden de rapor almalarının gerekmesi. Çocukların rapor süreleri bittiğinde bu rapor işlemlerinin devam etmesi sebebiyle birkaç ay boşluk olduğu ve bu boşluk süresince de sağlık problemleri tespit edilmiş olsa dahi bürokratik işlemlerin devam etmesi sebebiyle eğitim hakkından yararlanamamaları.
- Hastanelerde çok zor şartlarda, uzun süreler sıralar beklenmesi ve engelli çocuk/bireyler ve yaşlıların aileleri ile ağır mağduriyetler, sorunlar yaşamaları.
- Zihinsel engeli bulunan bireylerin süreç ve gerilimler sebebiyle saldırgan tavırlar sergilemesi, hem kendine hem de çevresine zarar verecek boyuta varması.
- Engelli sağlık kurulu raporlarının engelli vatandaşlar yanı sıra sağlık çalışanları için de sorun ve mağduriyetler oluşturması, bir ay içinde bile farklı sağlık kurumlarından alınan raporların birbirinden farklı engel oranları ifade etmesi.

Çözüm / Öneri- A9:

- Engellilik durumunu değerlendirme yöntemlerine ilişkin var olan sorunlu mevzuatın değiştirilmesi ve çoklu değerlendirmeler sonucu bireyler üzerinde oluşan yükün dijital veri sistemi ile ortadan kaldırılması.
- Engellilik durumu düzelmeyecek engelli bireylere süresiz rapor verilmesi.
- Sağlık kurulu raporu talebinde birden fazla işlem için ayrı ayrı rapor alınması yerine bir adet kesinleşmiş raporun tüm işlemler için geçerli olması.
- Engellilerin sağlık raporu işlemlerinde hastanelerde öncelik ve kolaylık sağlanması.
- Hastane personeli ve doktorlara farkındalık, kapasite gelişim eğitimleri verilmesi.

Sorun / İhtiyaç- A10:

Tanı aşaması sonrası engelli birey ve ailesine uzman tarafından yapılması gereken, tamamlayıcı ‘destek yönlendirme sistemi’ hizmetlerinin sunumunda eksiklikler, sorunlar yaşanması. Sonucun ilerleyen süreçte hem devlete hem de ailelere ciddi bir maddi yük oluşturması.

Çözüm / Öneri- A10:

- Etkin bir ‘destek yönlendirme sistemi’ oluşturulması. Konuya hakim, deneyimli uzman yönlendirmesi ile ailelerin maruz kaldığı fiziksel, maddi ve manevi yükün hafifletilmesi.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Etkili rehberlik, sosyal destek ve hizmet modelleriyle engelli çocuk/birey ve ailesinin güçlendirilmesi.

- Verilen destek eğitime ek olarak özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde psikolojik danışman ve rehberlik öğretmenleri ya da psikologlar tarafından ailelere yönelik psikolojik destek verimeli ve MEB tarafından bu konu destek eğitim kapsamında ders olarak görülüp ödenek ayrılmalıdır.

Sorun / İhtiyaç- A11:

- Engelli aylığı ve evde bakım ödemelerinin asgari geçim düzeyinin altında kalması. Bakım hizmeti alan engelli aileler için yapılan son düzenlemeyle 'Aile Gelir Kriteri' için alınan esas ölçütlerin değişmesi, 'muhtaçlık kriteri' nedeniyle çok sayıda hanenin sosyal yardım ve desteklerinin kesilmesi ve kapsam dışı kalması, mağduriyetler yaşanması, ailenlerin yoksulluk çekmesi.
- Muhtaçlık kriterleriyle engelli birey ve ailesinin yaşam şartlarının birbiriyle uyumlu olmaması.
- Engelli bakım aylığı alan ailelerin, yaşadığı gelir düzeyindeki ufak artışların bile bakım aylığının kesilmesine neden olması, kademeli hakkaniyetli bir geçiş olmaması. Ayrıca daha önce ödenen yardımların vatandaşlardan faiziyle geri istenmesi.

Çözüm / Öneri- A11:

- Devlet desteklerinin engelli birey ve ailesinin hak temelli anlayışla yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayabilecek, insan onuruna yaraşır düzeye çekilmesi. Engelli aylığı ve evde bakım ödemelerinin asgari ücret tabanına çekilmesi.
- Muhtaçlık kriterinin ve bakım hizmeti kriterlerinin hak temelli revize edilmesi. Engellilikten doğan kalıcı ya da süreli ihtiyacın güncel ekonomik şartlar, engelli çocuk/ birey ve ailelerin temel ihtiyaçları dikkate alınarak yeniden tasarlanması, kapsayıcılığın artırılması, sürdürülebilirliğin desteklenmesi.
- Etkisi olan taşınır ve taşınmaz mal değerlemesinin, engelli bireyin yaşadığı gerçek şartlar ve temel yaşam ihtiyaçları göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi, doğru tespit kriterleri ile çözüm üretilmesi.
- Engelli desteklerinin tasarruf tedbirleri kapsamında çıkarılması.
- Bakım verenin istihdama dönüşünün önündeki yapısal engellerin giderilmesi. Nitelikli, güvenli, erişilebilir kamusal bakım ve istihdam destek modelleri geliştirilmesi.
- 18 yaşını dolduran engelli bireyin istihdam ve sosyal hayata katılımında yaşanabilecek aksaklıklar dikkate alınarak, 18 yaşına gelmesiyle sona ermeyen tedavi masraflarında aileye destek olunması.
- Bakım verenin üzerinden bakım sorumluluğunun kalması sonucu kesilecek gelir desteği ve SGK haklarından yararlanmaya devam etmesini sağlayacak istihdam ve güvence modellerinin geliştirilmesi.
- Baba vefat edince engelli erkek çocuğun da kız çocukla eşit haklara sahip olmasının sağlanması, sağlıklı kız evlatlara sağlanan maddi destek imkanının engelli erkek çocuklar için de geçerli olması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Rapor oranı değişimlerinin bakım desteği kesintisine etkisine dair geriye dönük etki analizi ile durum tespiti yapılması.
- 10 büyük ilde poliklinik pilot çalışması yapılarak “rapor itiraz/yenileme oranı” sayılarına geriye dönük bakılması, durum tespiti yapılması, gerekli iyileştirmelerin sağlanması.
- Ebeveynlerin yaşadığı endişelerin giderilmesi, ağır engelli ya da zihinsel engelli evladı için ‘ben öldükten sonra evladım ne olacak’ endişesini giderecek devlet destekleri, tedbirler, bakım modelleri, destekler geliştirilmesi.
- Engelli bireylerin yaşam standartlarını iyileştirecek, sürdürülebilir sosyal yardım ve desteklerin sağlanması, erişimdeki ekonomik engellerin kaldırılması. 2025 yılı engelli aylığı tutarı, engel oranı %40-69 arasında olanlar için temmuz ayı itibari ile 4302,61 TL, engel oranı %70 ve üzeri olanlar için ise 6453,91 TL’dir. Bu tutarların özellikle yoksul ailelerde bulunan engelliler için insan onuruna yaraşır yaşam şartlarını sağlayacak ölçüde artırılmasının sağlanması.

Sorun / İhtiyaç- A12:

- Engelli ya da yaşlıya bakım veren kişinin yoğun ve ağır şartlarda destek vermesi, kendi istediği, eğitimi ya da yeteneği doğrultusunda istihdamda bulunamaması ve sonuçta dezavantajlı duruma düşmesi, hem de görünmez, kayıtdışı işgücü oluşturması.
- Kurumda bakımı sağlanan engelli çocuk/bireyin devlete maliyetinin, evde bakım desteklerinin çok üstünde kalması, devlete yükünün daha ağır olması.
- Eğitimli, deneyimli, güvenilir bakım elemanı açığı bulunması, eğitimi uygun olmayan ve alanda çalışmak istemeyen kamu görevlilerinin ilgili işlere atamasının yapılması.

Çözüm / Öneri- 12:

- Engelliye bakım veren ebeveyn ya da aile yakınının işgücü piyasasına katılamayacağı gerçeği üzerine evde bakım veren bu kişinin SGK sistemine alınması, gelir kriterine göre priminin devlet tarafından sübvansede edilmesi.
- Sosyal destek alan ailelerde, bakım verenin SGK primlerinin devlet tarafından karşılanması. Belirli bir gelir sınırına göre değerlendirilmesi ancak bunun da haksız uygulamalara sebep olması (aileye giren gelirin asgari ücretin 2/3’ü böyle bir uygulamada ailenin geliri bu oranın biraz üstündeyse hak kaybı oluşuyor) önlenmesi amacıyla, gelir/ yoksulluk durumuna duyarlı, kademeli destek ve prim desteği sisteminin oluşturulması.
- Bakım verenin, süreç boyunca edindiği bilgi, birikim ve deneyimlerin mesleki standartlara ulaştırılması amacıyla kapasite geliştiren eğitimlerle, sertifikalarla desteklenmesi, zaman içinde izlenerek değerlendirilmesi, güvenilir, nitelikli ‘profesyonel bakım veren eleman’ haline getirilmesi ile bakım sürecinin bitmesi ve İŞKUR vasıtası ile farklı bir bakım işine yönlendirilmesi, bu sayede dezavantajlı durumunun önlenmesi, işgücü ve gelir potansiyelinin korunması ve sosyal güvence kapsamı içinde kalabilmesi.

Sorun / İhtiyaç- A13:

- Engelli birey kadar engelli ailesinin de toplum hayatına katılım noktasında benzer engellilikler yaşamaları.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Engelli çocuk/bireyi birkaç saatliğine ya da günlüğüne bırakacak imkanların bulunmaması ya da kısıtlı olması.
- Maliyetlerden dolayı özel sektörün bu konuda yatırım yapmaktan kaçınması.

Çözüm / Öneri- A13:

- Özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin çocuklarını emanet edip; zaruri ihtiyaçlarını karşılayacağı, çalışan annelerin işe gidebileceği, psikolojik açıdan yorgun olan ailelerin arada nefes alacağı, ailenin diğer çocuklarına vakit ayıracağı engelli gündüz bakım evlerinin açılması, yaygınlaştırılması. Devlet ya da yerel yönetimlerin güvencesinde; engelli dostu, erişilebilirlik kriterlerinin sağlandığı, güvenli gündüz bakım evleri ve mola evlerinin sayılarının artırılması. Saatlik, yarım günlük ya da tam günlük bakım hizmeti verilmesi. Maddi olarak da üstte belirtilen gelir kriteri doğrultusunda ücretsiz ya da kademeli ücret sistemi ile hizmet vermesi.
- Sektördeki yüksek ücret ya da ücret dengesizlikleri sorunlarının arz talebin dengelenmesi ile giderilmesi.
- Özel sektör, sivil toplum projelerinin, izlenebilir denetlenebilir bir sistem anlayışıyla desteklenmesi, teşvik edilmesi.

Sorun / İhtiyaç- A14:

Merkezi ya da yerel yönetim bütçelerinin, engelli bakım sorumluluğu çözüm ve destekleri için yetersiz kalması.

Çözüm / Öneri- A14:

- Güncellenen erişilebilir, engelli dostu politika, strateji ve uygulamalarla mükerrer işlerin, atıl kapasitelerin, etki- fayda dengesi bozuk uygulamaların giderilmesi ile merkezi ya da yerel bütçelerin, engelli çocuk/ bireyin ve ailesinin güncel sorun ve ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde, insan onuruna yaraşacak şartlar da dikkate alınarak hak temelli bakış açısıyla bütçelendirilmesi.
- Yaşlı bakım merkezi gibi engelli bakım merkezleri olması, üretime katkıda bulundukları hatta bakım merkezini finanse edecek projeler geliştirilmesi.

Sorun / İhtiyaç- A15:

2000'lerin başında taşeron sisteminin devreye girmesi ile geçici palyatif çözümlerin sistemi içten çürütmesi.

Çözüm / Öneri- A15:

Güncellenen ve optimize edilerek iyileştirilen model ve dijital veri sisteminin sağlayacağı avantaj ile etki analizleri, performans değerlendirmeleri, izleme ve değerlendirme yöntemleri ile sürecin yönetilmesi.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

B- SAĞLIK

Sorun / İhtiyaç- B1:

- Engelli çocuk/ bireyin sağlık hakkına erişimde sorunlar yaşanması.
- Engelli/bireyin bulunduğu ilde hatta çevre illerde uzman hekim olmaması ve bu sebeple ailelerin tıbbi tanı ve rapor alabilmek için uzak şehirlere gitmek ve uzun süre kalmak zorunda olması.
- Aile temelli erken tanı ve müdahaleye erişimde sorunlar yaşanması.
- Destek Eğitim Programlarının yetersiz kalması. Engelli ailesinin, ailedeki çocuk/ bireyin engeliyle ilk defa tanıştığı, yüzleştiği, 'ŞOK' da denilen bu dönemin, engelli sorunlarının tavan yaptığı dönem olması. Hem ailenin engellilik durumunu kabullenmesi hem de çocuk/ birey için doğru çözümler araması gereken zor ve bir o kadar da kıymetli bir zaman dilimi. Dünya'nın hiçbir yerinde profesyonel destek almadan bu dönemi atlatabilmek mümkün değil. Uzman desteği sağlanmadan bu durumun, ileride telafisi olmayan kayıplar yaşanmasına neden olması. Buna en iyi örneklerden biri erken dönemde tanı koyularak tespit edilen ve haftada 20-30 saat destek alan down sendromlu çocukların %50'sinin akranları ile eğitime başlayabiliyor olmasıdır.

Özellikle 0-36 ay arası (OTİZM vb tanıli zihinsel engelli özel bireyler) için danışmanlık ve destek eğitim merkezleri yok denecek kadar sınırlı. Otizmli öğrenci sayısı fazla olmasına rağmen (Türkiye'de sayı bilinmiyor ancak dünya genelinin 36 çocukta 1'e çıkması) halen nitelikli okullar, kreşler, eğitim yuvaları ve uzman eğitimci yeteri kadar bulunmuyor. Özellikle 36 ay sonrası eğitimde aile ve engelli çocuk/ birey için çok geç kalınması.

Çözüm / Öneri-B1:

- Ana ve Çocuk Sağlığı bölümlerine ek merkezler kurulması, yaygınlaştırılması, ailelerin erken tanı ve teşhise erişiminin sağlanması, kolaylaştırılması.
- Erken tanı ile engelin hızla tespit edildikten sonra gerekli müdahale ve takibinin yapılması.
- Kamu- özel hastanelerinde nitelikli, erişilebilir engelli poliklinik hizmeti düzenlemesi yapılması.
- Takip sürecinin doğum öncesi başlaması ve olası engelin takip edilmesi ile ailenin profesyonel destek alabilmesi ve doğru kurum, kuruluşlara yönlendirilmesi ile izlenmesi, değerlendirilmesi.
- Destek Eğitim Programlarının güçlendirilmesi. Ailelerin neye hazırlıklı olmaları gerektiğini bilmelerinin sağlanması. Ailelerin özellikle erken tanı, tanı sonrası yapılması gerekenler ve destekler noktasında uzmanlar tarafından bilgilendirilmesi, yönlendirilmesi, izlenmesi.
- Terapiye erişimin kolaylaştırılması, yaygınlaştırılması, yeterli oranda desteklenmesi, takip edilmesi.
- Ailelere yönelik psikososyal destekler sağlanması.

Sorun / İhtiyaç- B2:

Sağlık raporlarında aksaklıklar ve mağduriyetler yaşanması. Yasal olarak sorun yokmuş gibi görünse de raporların alınışında bürokratik sorunlar, raporların süresi, her kurumun ayrı rapor

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

istememesi ve raporun sadece fiziksel yeterliliğin tespitini içermesi, sosyal yeti ve becerilerin değerlendirilmesinin eksik kalması ve bireyi yetiştiren okulla ailenin etkisi ya da söz hakkının göz ardı edilmesi.

Çözüm / Öneri- B2:

Tekrarlı, çelişkili ve hak kaybı doğuran süreçlerin iyileştirilmesi, standardize edilmesi.

Bu bakış açısıyla;

ENGELLİ SAĞLIK RAPORU- SİR:

- Engelli raporu alırken uygulanan bürokratik uygulamaların azaltılması. E Reçete gibi ‘tek tip dijital rapor’ ile tekrarlı, çelişkili ve hak kaybı doğuran süreçlerin iyileştirilmesi, standardize edilmesi.
- Tek tip raporun teknik modelinin oluşturulması.
- Adil rapor yönetmeliğinin uygulanması.
- e-devlet üzerinden kurumlar arası koordinasyon ve yetki sorumluluk zincirini kuracak, paylaşıma açık raporlama ve paylaşım sisteminin oluşturulması, sürekli engellilik durumları için yenileme zorunluluğunun kaldırılması.
- Rapor sisteminin, Dünya Sağlık Örgütü’nün belirlemiş olduğu İşlevsellik, Yeti yetimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırılması(ICF)’na tam uyumlu olması. Çocuk/bireyin sağlık durumunun yaşamı üzerindeki etkisini ölçmeye yarayan bir sistemin uygulanması. ICF yöntemi ile sadece hastalığın değil; bireyin günlük yaşamdaki işlevselliğinin, çevresel koşullarının ve katılım durumunun kapsamlı bir çerçevede değerlendirilmesi.
- Rapor itiraz/yenileme oranının azalması.
- Raporda engel gruplarının da dikkate alınması, farklılıkların belirtilmesi ve net kriterlerle engelli çocuk/bireyin alacağı hizmet tanımlarının net olarak belirlenmesi.
- Rapor süresinin engel grubunun özellikleri ve oran farklılıkları dikkate alınarak belirlenmesi.
- Yenilenmesi istenen raporların takvim yaşı özelliklerinin belirleyici kriter olması.
- Yenilenen raporun bireyin eğitim aldığı kurumlar tarafından da onaylanması.
- Rapor oranı değişimlerinin, bakım desteği kesintisine etkisine dair geriye dönük etki analizi ile incelenmesi.

Sorun / İhtiyaç- B3:

Bazı ailelerin ileride çocuklarının sicili etkilenmesin, engelli gözükmemesin ya da evde bakım ücretleri kesilmesin diye rapor almaktan kaçınması ya da yetkililerden bu konuda talepte bulunması.

Çözüm / Öneri-B3:

- Etkin işleyen ve bakanlıklar arası koordinasyonun olduğu bir dijital veri tabanı ile çocuğun erken yaşlardan itibaren standart kriterlerle doğru tanısının konulması ve başta eğitim olmak üzere durumunun gerektirdiği tüm hak ve hizmetlerden yararlanmasının sağlanması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Etkili sosyal hizmet ve izleme, denetim, yaptırım uygulamaları ile gerçek durumun tespitinin sağlanması.

Sorun / İhtiyaç- B4:

Sağlık kurumlarının fiziki şartlarının, erişiminin engellilere uygun olmaması, şehir merkezinden uzak olması, engellerin gereksinimlerine yetersiz kalması, engellere dair özel eğitilmiş destek yardımcı bulunmaması, branş doktorlarında eksiklikler olması sebebiyle farklı şehirlere gitmek zorunda kalınması, tuvaletlerin engellilere uygun olmaması veya engelliye ayrılan alanların depo olarak kullanılması, asansörlerin bozuk olması, sağlık raporu için randevu alınamaması, sağlık raporlarının hatalı verilmesi, engellilere hizmet veren sağlık çalışanlarının kapasite yetersizliği ve mevzuatta yer alan sorumluluklarını yerine getirmemesi, iletişim sorunları yaşanması.

Çözüm / Öneri-B4:

- Sağlık bakanlığı yönetim sisteminin engelli dostu ve erişilebilirlik ilkeleri, kriterleri doğrultusunda izlenmesi, değerlendirilmesi ve iyileştirilmesi.
- Kamu/üniversite hastanelerinde branşlar arası koordinasyon ve eşgüdümlü çalışma ile erişim sorunlarının giderilmesi, mükerrer işlerden doğan maliyetlerin minimize edilmesi, erişilebilirlik kriterlerine yatırım yapılması.
- Engelli poliklinikleri, engelli erişimine uygun fiziki şartlar, sıra almada öncelik gibi kolaylaştırıcı çözümler üretilmesi.

NOT: Çarpıcı bir vatandaş şikayeti:

‘Güngören Ağız Dişte randevu almaya çalıştım. Doktor olmadığından Esenler’de olan polikliniğe randevu verdiler. Onun yerine bakacak doktor da yokmuş. Tedavi olamadım.’

‘Güngören İlçe Sağlık Müdürlüğü benim randevumu iptal etmiş ve ben bunu MHRS uygulaması üzerinden öğrendim.182 yi aradım. Maalesef hastane tarafından haber verilmeden iptal edilmiş.’

Sorun / İhtiyaç- B5:

- Engelli bireylerin özellikle gelişim çağında sıklıkla ortopedik operasyon geçirmesi ve ardından ihtiyaç duyulan yoğun terapi ihtiyacının karşılanmasında sorunlar yaşanması.
- Sağlık Bakanlığı ve MEB’in ayrı ayrı fizyoterapi hizmeti vermesi, her ikisinin de ayrı ayrı ayda 8 seanstan yılda 90 seans vermesi. MEB’in, özel rehabilite merkezlerinde bedensel engelli destek eğitimi vermesi, Sağlık Bakanlığı’nın da aynı kapsamda fizik tedavi hizmeti vermesi. Aynı şeyler yapılıyor olsa resmi mevzuata göre MEB’in fizyoterapi hizmeti vermemesi gerekmesi (hatta bu konunun geçmişte davalık dahi olması).
- Çoğu sendrom ya da rahatsızlığın Sağlık Bakanlığı fizik tedavi SUT listesinde görülmemesi. Bu çocukların SGK haklarını kullanamaması ya da C gurubu hasta gurubuna alınıp 30 seansla sınırlandırılması (ağır engelli olan hastalar dahil). Bu kapsamda Sağlık Bakanlığı’nın ayda 8 değil 30+30+30 toplamda 90 seans A gurubu (Serapral Phalsy) hastaları için vermesi, down sendromu gibi hastaların C gurubu olarak görülmesi ve yılda 30 seansla sınırlandırılması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Oysa Down Sendrom’lu bir çocuğun bir aylıktan itibaren ayda en az 8 seans fizyoterapi ihtiyacı olması.

- Sağlık Bakanlığı’nın hastaların seviyelerinden çok tanılarını baz alıp fizik tedavi haklarını ona göre belirlemesi. Örneğin hafif felç geçirmiş bir hasta koşabilme seviyesine gelmesine rağmen 90 seans veriyorken. Ağır diz kalça kireçlenmesinden dolayı hiç yürüyemeyen hastaya sadece 30 seans verilmektedir.

Çözüm / Öneri-B5:

- Yoğun fizyoterapi ihtiyacı için ihtiyacı karşılayacak destek mekanizmalar geliştirilmesi, öncelikli ihtiyaç kriterleri belirlenerek fizyoterapi seanslarının artırılması.
- Hastanın sağlık tanısının yanı sıra ICF/GMFCS’ye göre kısıtlılık durumuna göre değerlendirme yapılması.
- 0-6 yaş için aylık en az 40 bireysel ders standardının mevzuatla güvence altına alınması; mevcut “8 bireysel + sınırlı grup” pratiğinin kademeli olarak artırılması, uluslararası iyi uygulama standartlarına ulaştırılması.

Sorun / İhtiyaç- B6:

- Destekleyici malzemelere, ilaç ve medikal malzemelere erişim sorunu yaşanması. Rapor ile verilen medikal ürünlerdeki ticari kaygı sebebiyle insan sağlığının göz ardı edilmesi.
- SGK geri ödeme listeleri ve fiyat güncellemelerinin enflasyonist ortama uyumlu olarak zamanında ve gereken sıklıkla yapılmaması ve sonucunda sistem aksamalarının, gecikmelerin, mağduriyetlerin yaşanması.
- Engellilerin kullandığı tıbbi malzeme, vücut dışı protez ve ortezler, görmeye yardımcı tıbbi malzemeler, sağlık rı sonda, hasta bezi ve diğer tüm sarfiyat medikal raporunda ve hayati öneme haiz olduğu belirtilmeyen diğer protezler ve ortezler, tekerlekli sandalye, implant, işitme cihazı ve insülin cihazları ile bunların yedek parça ve sarf malzemelerinden alınan katkı payının yüksek kalması, devlet ile medikal firmalar arasındaki fiyat anlaşmazlığı sebebiyle engelli bireylerden kayıt dışı elden para alınması, “fark ücreti” talep edilmesi ya da eksik hasta bezi ve sonda teslimi yapması. (Yakın bir zamana kadar ücretsizken şimdi arada oluşan fiyat farkının engelli bireyden talep edilmesi)
- Engelli bireyin kullanması zorunlu bazı ilaçlarda rapor çıkarılsa dahi yüksek fark ücretlerinin çıkması, düzenli kullanımda maddi gücü yetmeyen bireylerin sağlığa erişiminin engellenmesi.

Çözüm / Öneri-B6:

- Medikal sepet geri ödemeleri (fiyat endeksi), fark ücretleri ve şikâyet oranları ile vergi istisnalarının erişime etkisinin tespit edilmesi, mağduriyetlerin giderilmesi için çözümler geliştirilmesi.
- Medikal geri ödeme endeksinin yürürlüğe girmesi.
- Destekleyici malzemelere erişimde yaşanan zorlukların kaldırılması, cihazlar ile yedek parça ve sarf malzemelerinden alınan katkı payı ile ilgili mevzuatın insan onuruna yaraşır şartlar perspektifinde, hak temelli olarak yeniden düzenlenmesi, destek malzeme katkı paylarının artırılması, fark ücreti şikâyetlerinin azaltılması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Protez–ortez–sarf sepetinde 3 ayda bir fiyat güncellemesi yapılması, fark ücretlerinin kademeli kaldırılması.
- Medikal cihazlara uygulanan vergilerin kaldırılması.
- Emekliler ve sağlık haklarından ücretsiz faydalanan ya da sosyal ekonomik destek alan, gelir düzeyi düşük yoksul kesim için ilgili tutarların Sosyal Yardımlaşma Vakıflarınca karşılanması. (Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliği(SUT), 1.8.3 - Tıbbi malzeme katılım payı maddesi).
- Sosyal destek alan bireylere ihtiyaç duydukları cihaz, sarf malzemelerinin ücretsiz temin edilmesi (şeker ölçüm cihazları ve insülin pompaları da dahil).

Sorun / İhtiyaç- B7:

Destekleyici malzemelerin engelli çocuk/bireye özel üretilmesinin gerekliliği hatta çocuklarda büyüme evreleriyle bu ihtiyacın tekrarlı olmasına rağmen devlet katkı payının bu konuda çok düşük kalması.

Çözüm / Öneri- B7:

- Engelli birey için yaşamsal değerde olması sebebiyle, devlet desteği ve katkı payının artırılması.
- Yerel yönetimler hizmeti olarak, teknik destek atölyesi ve teknik destek elemanı temin edilmesi, bu sayede ihtiyacı karşılayabilecek desteklerin ücretsiz ya da düşük bir ücretle sağlanması.

Sorun / İhtiyaç- B8:

Destek cihazların bakım ve onarım giderleri için devletin ödediği rakamların çok düşük kalması.

Çözüm / Öneri- B8:

Bu cihazların bakım ve onarım giderlerinin de yerel yönetim destekli atölyelerle iyileştirilmesi, devlet desteklerinin özellikle devlet yardımı alan ailelere ücretsiz sağlanması (Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliği, 3.1.2 - Ayakta tedavilerde kullanılan tıbbi malzemeler maddesi 4, 5, 6 ve 11. fıkraları).

Sorun / İhtiyaç- B9:

Yeni KDV Kanunu değişikliği ile ithal protezlerin erişilemez hale gelmesi.

Çözüm / Öneri- B9:

KDV'nin, ithal protezlerin yaşamsal değeri dikkate alınarak yeniden gözden geçirilmesi.

Sorun / İhtiyaç- B10:

İlaçlara erişimde sıkıntılar yaşanması, açılan reçetenin tek eczaneden temin edilememesi. Sağlık bakanlığı il müdürlüklerinin denetimlerinin bu konuda yetersiz kalması. Özellikle İstanbul'daki ecza depolarında bu mağduriyetlerin daha yoğun görülmesi.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Çözüm / Öneri- B10 :

- Ecza depolarının tedariğinde yaşanan eksiklik ve sorunların etkin, düzenli izleme ve denetleme ile giderilmesi.
- İl müdürlükleri ile ecza depolarının koordinasyon içinde olması, stratejik planlamaların ihtiyaçlar ve açıklar doğrultusunda gerçekleştirilmesi.

C- EĞİTİM

Eğitim bilgi aktarımı sağlamanın yanı sıra çocuğu/bireyi geleceğe, toplumsal yaşama hazırlayan, potansiyelini ortaya çıkaran ve katılımını destekleyerek değer üretmesine aracılık eden bir sistemdir. Engelli bireyler içinse bu bir o kadar daha önemlidir. Anayasamızın ‘eşit vatandaşlık’ ilkesi ve 42. maddesinde yer alan;

“Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır” hükmüyle özel eğitim hakkı güvence altına alınmıştır. Kapsayıcı eğitim sistemi, kaynaştırma ve bütünleştirme sistemleri, bireyselleştirilmiş eğitim programlarının (BEP) engelli öğrencinin gelişimi ve hayata katılımında çok önemli katkısı olmaktadır. Tabi tüm bu değerlendirmelerde öğrencinin profil özellikleri (ihtiyaçları, var olan avantaj ve dezavantajları), belirlenen öğretim yöntemleri ve uygulama modelleri, araçları, destek hizmetler ve yardımcı teknolojiler, kısa ve uzun vadeli hedefler, izleme değerlendirme yöntemleri yol hartasında belirleyici olmaktadır.

Karşımıza bu alanda da öncelikli sorun olarak doğru veriye erişim çıkmaktadır. Doğru veriye dayalı gerçekçi durum tespitinin yapılamaması; analiz, planlama, takip ve etkili çözümlerin geliştirilmesinde sorunlar yaşanmasına sebep olmaktadır. Biz bugün ülkemizde kaç engelli birey yaşıyor, engel çeşidine göre kırımları nedir bilmiyoruz maalesef. Dahası devlete bağlı resmi kurumlar hatta bakanlıklarda farklı sayılar veriler karşımıza çıkıyor. Kaç otizm sendromlu , down sendromlu, serebral palsy sendromlu(spastik) çocuğumuz var net olarak bilmiyoruz.

Otizm spektrum bozukluğunun dünya genelinde görülme sıklığı zamanla da artarak günümüzde yaklaşık her 36 çocuktan 1’i olarak kayıtlara geçiyor (ABD CDC verilerine göre). Bu oran tanı kriterleri, sağlık hizmetlerine erişim ve tarama programlarının yaygınlığına göre ülkeden ülkeye değişiklik gösterebiliyor. Türkiye’de ise birbirinden farklı verilerden ortaya çıkan bazı tahminler her 50-70 çocuktan birinde otizm görülebileceği tahminini veriyor. 0-18 yaş nüfusun yaklaşık 22 milyon olduğu düşünülürse yaklaşık 311 bin ile 436 bin aralığında çocuk ve ergenin otizmlili olabileceği sonucuna varılabilir. Biz ise bugün sadece yaklaşık 44 bin otizmlili çocuk ve gencin eğitim sistemi içinde olduğunu biliyoruz (MEB verileri). Bu veri de bize yaklaşık on çocuktan sadece birinin eğitime erişebildiğini ifade eder.

Ya da serebral palsy;

Dünya ölçeğinde binde 2 verisi var ama Türkiye’de bu oran binde 4,4 olarak karşımıza çıkıyor. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürü bir açıklamasında bu oranın binde 7’ye ulaştığını ifade ediyor. Her yıl yaklaşık 6000 çocuğa tanı koyuluyor. Artış sebebi olarak göç ve uygunsuz

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

yaşam şartları gösteriliyor. Bunlar örnekler ve sorunlar ise etkili, fayda sağlayabilecek çözümler için sistem geliştirmesine ihtiyaç olduğunu gösteriyor.

Sorun / İhtiyaç- C1:

- Engelli, özel gereksinimli çocuğun tanısı koyulsun veya koyulmamış olsun, eğitim alanında hak ve hizmetlere erişiminde sorunlarla karşılaşması, ayrımcılığa maruz kalması.
- Engelli öğrencinin okul ortamında etkinliklere dahil edilmemesi, ayrı tutulması.
- Okullarda görevli olan kişilerin farklı tutum ve davranışlarda bulunması.
- Sınavlara ve ödevlere ilişkin gerekli makul düzenlemelerin yapılmaması.
- Okullarda erişilebilirliğin sağlanmasına dair ailenin taleplerinin yerine getirilmemesi,
- Devasa sorunların bulunmasına rağmen geçici, palyatif çözümler üretilmesi ve bunlara yönelik çıkarılan KHK ve yönetmelikler üzerinden sistemin çalıştırılmaya çalışılması.
- Engelli çocuk/birey için hayati önemde olan konuların, multidisipliner anlayışla çalışmayan, koordine olmayan, standart kriterler içinde hareket etmeyen kurum yöneticilerinin insiyatifine kalması, yönetsel anlamda da ayrımcılık ve mağduriyetler oluşması Örneğin; okul öncesi eğitim kurumunda sorunlar görüldüğü anda ailenin okula çağırılması ve genellikle“ ilgili eğitim kurumunda çocuklarına faydalı olamadıkları” yönünde açıklamalar yapılması.

Çözüm / Öneri- C1:

- BM Çocuk Hakları sözleşmesinde yer alan ‘Makul Uyarlamalar ’kriterlerinin ülkemizde de etkin uygulanması.
- Anayasal hakların ve eşit vatandaşlık haklarının uygun bir multidisipliner sistem içinde kullanabilmesinin teminat altına alınması.
- Okul öncesi eğitim programı ve süresinin dünyadaki iyi uygulama örneklerine bakılarak engelli dostu bir anlayışla revize edilmesi. Sistem ve zihniyet dönüşümü.
- Hızla gerçekçi verilerle envanterler oluşturularak dijital sisteme geçilmesi, ilgili kurumların koordinasyonu ve eşgüdümlü çalışmasının sağlanması. Okullarda kapsayıcı eğitimin yaygınlaştırılması ve engelli bireylerin toplumsal yaşama daha etkin katılımlarının ilk temellerinin atılması.
- Engelli çocukların eğitimi ve eğitim dışındaki sosyal, kültürel, sportif, sanatsal gelişim haklarına erişimini sağlayacak, arttıracak açık ve bağlayıcı düzenlemelerin oluşturulması, katılım temelinde ilave hükümler getirilmesi. Bu amaçla MEB temel kanununda ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde bağlayıcı düzenlemeler yapılması.
- 5378 sayılı engelliler hakkında kanunda da engelli çocukların eğitimsel, sosyal, kültürel, sportif, sanatsal gelişim haklarına erişimini sağlayacak, arttıracak açık ve bağlayıcı düzenlemelerin oluşturulması, katılım temelinde ilave hükümler getirilmesi.
- Kaynaştırma/bütünleştirmenin erken çocukluk ve okul öncesi dönemde başlayabilmesi amacıyla üniversitelerin okul öncesi öğretmen yetiştiren programları ile özel eğitim programlarını birleştiren ve işbirliğini sağlayan ortak programlar geliştirilmesi.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Kaynaştırma eğitimleri verilen okullarda, psikolojik danışman ve rehber öğretmene ilave olarak sosyal hizmet uzmanlarının da istihdam edilmesi.

Sorun / İhtiyaç- C2:

- Eğitim alacak çocuk/bireyin özel gereksiniminin tanınmasının büyük ölçüde tıbbi tanılara dayandırılması ve bireyin aile ve çevre koşulları, işlevselliği, akademik bağlamın değerlendirme dışı bırakılması ve bu anlayışla bir çok öğrencinin eğitim hakkına erişiminin sınırlandırılması, engellenmesi.
- Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) başta olmak üzere değerlendirme yapan kurumların multidisipliner anlayış, kapasite ve ekiplerden yoksun olması. Sosyal hizmet uzmanı, ergoterapist, dil-konuşma terapisti gibi meslek gruplarının bulunmaması, değerlendirmelerin bütüncüllükten uzak sadece psikolojik ya da tıbbi temelli yapılması.
- Mevcut sistemin tanı almak ön koşulu ile işlemesi, tanı alamayan ama desteğe ihtiyacı olan bireylerin sistem dışında kalması.

Çözüm / Öneri- C2:

- Kapsamlı, çok yönlü ve erken değerlendirmenin öncelikli olduğu, sadece tıbbi tanı değil, aile, sosyal çevre, akademik performans, psikolojik durum, motivasyon ve bireyin kendini ifade etme biçiminin de dikkate alınması ile tanı konan bir sistemin oluşturulması. ICF kriterlerinin işletilmesi.
- Takiben hızlı, gecikmesiz, yeterli, ölçülebilir ve denetlenebilir desteğin ilgili ve yetkili kurumda sağlanması. Tek seferlik değerlendirmelerin yanıltıcı olabilmesi riskinin giderilmesi için belli aralıklarla uzun süreli gözlemin devam etmesi.
- RAM'ların ve benzer kurumsal yapıların, kapasitelerinin artırılması, sosyal çalışmacılar, özel eğitimciler, fizyoterapistler gibi farklı uzmanlık alanlarından profesyonellerle güçlendirilmesi, desteklenmesi. Kırsal bölgeler için gezici tanılama ekipleri oluşturulması.
- ÇÖZGER'i olan öğrencilerin engel durumlarının seviyesi ve çeşitliliğine göre destek eğitim hizmetinden yararlanması. Ayda 8 saat olan ders sayısının taban sayılması, tek ve çoklu engel olarak ikiye ayrılması gerekmesi. Bunların da kendi içlerinde; * normal eğitim(8), *yoğun eğitim(16) ve sürekli eğitim (24) olarak sınıflandırılıp parantez içerisinde belirtilen ders sayısı kadar eğitim verilmesi.
- Özel eğitim alanında uzman öğretmenlerin görevlendirilmesi, alan dışı öğretmen atamalarının sınırlandırılması. Bu alanda görev yapan özel eğitim sınıfı öğretmenlerine yönelik düzenli danışmanlık ve psikolojik destek programları sunulması.
- Her özel eğitim sınıfına bir yardımcı personel tahsis edilmesi ve öz bakım, yemek yedirme desteğinin bu kişilerce sağlanması. Bu kişilerin devlet tarafından istihdam edilmesi.
- Hem çocuk hem de öğretmen güvenliği açısından zihinsel engelli kritik önemde olan öğrencilerin bulunduğu sınıflara, sadece okul yönetiminin izleyebileceği şekilde kamera sistemi kurulması.
- Kaynaştırma sınıflarında birebir destek personeli ve aile bilgilendirme sistemleri geliştirilmesi.
- Her ilde en az bir merkezde nitelikli dil terapisi hizmeti verilmesi.
- Hafif- orta- ağır sınıflar oluşturulması, yetmiyorsa ne tür tedbirler alınabilir bakılması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Engelli özel gereksinimli çocuklar için çok önemli olan özellikle 3 yaş erken eğitim imkanının sağlanması.
- Özel eğitim ve rehabilitasyon bünyesinde duyu bütünleme, floortime, havuz terapisi hippo terapi gibi güncel yaklaşımların destek eğitim programına dahil edilip desteklenmesi.
- Yoğun erken müdahale: 0-6 yaş için aylık en az 40 bireysel ders standardının mevzuatla güvence altına alınması; mevcut “8 bireysel + sınırlı grup” pratiğinin kademeli olarak artırılması, uluslararası iyi uygulama standartlarına kısa sürede ulaştırılması.
- Özel gereksinimli çocuğun gelecek yıllarda alması gereken 16-18 yıllık eğitimin zemini, oryantasyonu haline getirilmesi.
- Temel ilkenin, engel gurubuna ve oranına bakılmaksızın gerekli tedbirler alınarak engelli çocuk/bireyin ‘akranlarıyla birlikte’ eğitim alması. (İyi ülke uygulamalarına bakılabilir).
- Engelli çocuk hakları temelinde, kamu-STK-özel sektör koordinasyonu ve işbirliğinin sağlanması.

Sorun / İhtiyaç- C3:

Özellikle büyükşehirlerde sistemdeki yoğunluktan dolayı ÇÖZGER ve RAM randevu sürelerinin çok geç verilmesi, sürenin ayları bulması. Öğretmen, gölge öğretmen ve destek personel eksikliği sebebiyle engelli çocuk için BEP (Bireysel Eğitim Planlaması) eğitimine erişimin kısıtlanması.

Çözüm / Öneri- C3:

- Öğrenci dağılımının, RAM kapasitesi ve bekleme sürelerinin, öğretmen-gölge öğretmen-destek personel açığının, BEP ve yardımcı teknolojilerin etkisinin, erken çocukluk taraması ve geçiş programlarının, ilçe bazlı verilerinin çıkarılması, envanter oluşturulması ve etkin durum/ ihtiyaç tespitinin hızla yapılması, ilçe bazlı çözümler geliştirilmesi.
- İhtiyaçların sistemli ve planlı olarak giderilmesi, stratejik planlarla hedefe ulaşım etki analizleri ve performans raporlarının takibi, yönetim anlayışıyla yeni planlamalarla eksiklerin hızla kapatılması.
- RAM sayılarının ve kapasitelerinin artırılması, erişimin ve erişim sürelerinin desteklenmesi, bekleme sürelerinin azalması.
- Engelli bireyin randevu sistemlerinin iyileştirilmesi ve yaşanacak aksaklıklarda rapor süresinde +1 ay gibi bir uzatma, opsiyon tanınması. Örneğin; rapor bitiş tarihi 29/11/2025 randevular doluyorsa rapor bitiş tarihinin 29/12/2025 olarak güncellenmesi. Sistemden kaynaklanan aksaklıklar devam ettiği müddetçe bu sürenin 1 ay periyotlarla uzatılması.
- Kırsaldaki çocukların da bu imkana erişiminin güçlendirilmesi.
- 0-6 yaş yoğun eğitim kapsamı – “≥40 ders/ay” standardına erişen çocuk oranının artması.
- Pilot çalışması yapılarak sistemin hızla uygulanması, “RAM randevu bekleme süreleri” ve “yoğun eğitim kapsamı” çalışmalarının üçer aylık periyotlarla izlenmesi, analizler yapılması, gerekli iyileştirmelerin sağlanması, raporların kamuya açıklanması (12 ay).
- Engelli bireyin ergenlikten yetişkinliğe geçtikten sonra da sosyal hayatta aktif olabilmesi amacıyla RAM raporlarının doğru tespitlerle düzenlenmesi, özel eğitim desteği ve servis desteğinin aktif ve aksamadan sağlanması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Sorun / İhtiyaç- C4:

Özel eğitim anasınıfı okullarının engelli aileleri ve ilgili STK'lar tarafından başarısız bulunması.

Çözüm / Öneri- C4:

Mevcut özel eğitim okullarının ve destek eğitim hizmetlerinin güçlendirilmesi, okulların iyi uygulama örneklerine bakılarak sistemsal revizesi, iyileştirilmesi, geliştirilmesi, yaygınlaştırılması.

Sorun / İhtiyaç- C5:

Toplumsal dışlanma, ayrımcılık ve akran zorbalığı sorununun eğitim sisteminde de var olması. Çocuklar ve sınıfın diğer ebeveynlerince de uygulanması. Eğitim önceliğinin kendi çocuklarında olduğunu düşünmeleri, kaynaştırma öğrencileriyle kendi çocuklarının aynı sınıfta bulunmasına karşı çıkmaları.

Çözüm / Öneri- C5:

- Toplumsal kabulün ve bilincin artmasını destekleyecek planlama ve çalışmaların devlet politikası olarak uygulanması.
- Aile eğitimleri ile akran çocuk ailelerinin farkındalık ve kabul düzeylerinin artırılması, engelli çocuk/bireyin anayasal hakları hakkında bilgi sahibi olmalarının sağlanması.
- Toplumda bulunan engelli algısının dönüştürülmesi için yaygın ve etkin kampanyalar yürütülmesi.
- Eğitim alanında yapılan yatırımların engelli dostu anlayışla kapsayıcı olması. Yoksul ya da kırsalda olan ailelerin çocukları için ilave destekler düşünülmesi, erişebilmesi.
- Türk Ceza Kanunu 123 'ayrımcılık suçu' kriterinin 'nefret 'saiki ile düzenlenmesi.

Sorun / İhtiyaç- C6:

Ayrılaştırılmış eğitim ortamı.

Engelli çocuğun nasıl bir eğitim alacağını, özel eğitim okullarında ya da akranlarıyla kaynaştırma ile MEB okullarında mı eğitim alacağını RAM (Rehberlik Araştırma Merkezleri) belirliyor. Engelli çocuğun ilköğretim eğitimini yaşam alanına en yakın eğitim kurumunda, akranlarıyla birlikte 'kaynaştırma' yöntemiyle alması en çok istenen ve uygun bulunan çözüm. Ancak bu noktada sorun, kaynaştırma eğitimi için gerekli fiziksel ve akademik koşulların sağlanamaması, sürdürülebilirliği sağlayacak önlem ve tedbirlerin yeterince alınamaması.

Çözüm / Öneri- C6:

- Öğrenci dağılımının, RAM kapasitesi ve bekleme sürelerinin, öğretmen-gölge öğretmen-destek personel açığının, BEP ve yardımcı teknolojilerin etkisinin, erken çocukluk taraması ve geçiş programlarına dair ilçe bazlı verilerinin çıkarılması, envanter oluşturulması, dijital sisteme aktarılması ve hızlı çözüm geliştirmeye yönelik etkin durum/ ihtiyaç analizi yapılması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Okul öncesi eğitimde de akran eğitimi ve karma eğitimin uygulanması için gerekli koşul ve şartların oluşturulması. Engelli çocukların akranlarıyla aynı sınıfta eğitime başlaması ile ilerleyen eğitim kademelerinde kaynaştırma sisteminin daha kolay, etkin ve başarılı uygulanabilmesi için gerekli tedbirlerin alınması.
- Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının (BEP) etkin ve yaygın uygulanması, yoksul ya da kırsalda olan ailelerin çocuklarının da erişebilmesi.

Sorun / İhtiyaç- C7:

Bireysel eğitim planlarının (BEP) oluşturulamaması, oluşturulsa da kapasite sorunları sebebiyle gereği gibi uygulanamaması, bu süreçte dair gereklerin yerine getirilmemesi, engelli öğrencilere özel eğitim sınıfı açılmaması, tam zamanlı kaynaştırma öğrencisi kararına gelen itirazlar yaşanması.

Çözüm / Öneri- C7:

- BEP ve yardımcı teknolojilerin etkin uygulanması, izleme, değerlendirme, denetim ve sonucunda yaşanan olumsuzlukların yaptırımlara tabi tutulması.
- BEP kalitesi için izleme göstergeleri hazırlanması, standart şartların tüm okul ve özel gereksinimli çocuklar için sağlanması, okul bazlı yardımcı teknoloji envanteri oluşturulması.
- Yurtdışındaki iyi örneklerde olduğu gibi okulda özel eğitim birimi ve özel eğitim uzmanı rehber öğretmen olması.
- Gölge öğretmen mevzuatının oluşturulması, varolan destek mevzuat maddelerinin revize edilmesi.
- BEP sisteminin uygulanmasıyla; sene başında engelli/özel gereksinimli çocuğun özel değerlendirmeye alınıp, eğitim öğretimi için kısa- orta- uzun vadeli hedeflerin belirlenmesi, bu hedeflere ulaşmak için hangi adımların atılacağına planlanması, tüm bu süreçlerde aile ile iş birliği yapılması. BEP ile velinin ihtiyacı, çocuğun kapasitesi, yılın sonunda ne beklenmeli, hangi araçlar kullanılmalı gibi önemli kriterlerin, stratejik hedeflerin belirlenmesi. Tüm bunların sınıf öğretmeni ya da gölge öğretmenden beklenmemesi, destek mekanizma oluşturarak işbirliği ile yürütülmesi.
- Öğretmene ve gölge öğretmene yapılan BEP stratejik planlaması doğrultusunda gerekli doğru yönlendirmelerin yapılması.
- Gölge öğretmen ve kolaylaştırıcı kişinin özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar için önemli destekler olmasına rağmen ülkemizde halen 2 üniversitede bulunan ön lisans programı sayılarının ihtiyaca yönelik artırılması, meslek tanımı ve görev tanımıyla resmileştirilmesi, bu desteğin eğitim sisteminde devlet destekli olarak yerini alması.
- Üniversitede okumakta olan branş öğretmeni adaylarına, Özel Eğitim dersinin seçmeli ders olmaktan çıkarılıp zorunlu ders yapılması ve staj yapacakları okulda karşılaşacakları kaynaştırma öğrencisi olarak tanımlanan öğrenciler ile sağlıklı iletişim kurabilmelerinin sağlanması. Hatta Özel Eğitim dersinin zorunlu kılınmasının yanı sıra ilk iki öğrenim yılı içerisinde verilmesi.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Hali hazırda görev yapmakta olan öğretmenlerin de düzenli meslek içi kapasite eğitimleri ile güçlendirilmelerinin yanı sıra izlenmesi, ilgili denetimlerin de yapılması, engelli öğrencilerin akranlarıyla eşit şartlarda eğitim alabilmesinin sağlanması.
- Hizmet içi eğitim, dijital dönüşüm, özel eğitim sınıflarının açılması, malzeme eksikliklerinin tamamlanması.
- Özel eğitim sınıflarının 8 kişiden fazla olmaması. Aktif öğrenmenin işletilmesi.
- Kırsal kesimde de özel eğitim sınıflarının sayısının artırılması, sistem dışı kalan yoksul çocukların sisteme erişiminin sağlanması.
- Mobil rehberlik araştırma merkezlerinin sayısının artırılmasına kadar geçecek sürede taşınmalı eğitimdeki eksikliklerin giderilmesi.
- Ticari kaygılarla hareket etme riski olan özel eğitim kurumlarındaki engelli çocukların aldığı eğitimin MEB tarafından etkin denetlenmesi, etkili yaptırımlarla kontrol altında tutulması.
- Özel gereksinimli çocukların BEP ihtiyaçları doğrultusunda, ASHB tarafından başlatılan sosyal hizmet uzmanları liderliğinde ve Sağlık Bakanlığı, MEB yetkilileri koordinasyonunda çalışacak pilot sistemin güçlendirilmesi.
- Engelli çocuğun, akranlarıyla birlikte eğitimde sürdürülebilirliği ve başarısı için kapasite artıran gelişim dersleri ile desteklenmesi.
- Okulların fiziki imkanlarının da uluslararası örneklerde olduğu gibi iyileştirilmesi, 'dinlenme odaları' gibi destek mekanizmaların sisteme dahil edilmesi(Dinlenme odası: Ses, koku gibi rahatsız eden etkenlerden soyutlanılan sessiz alan, mola odaları, sessiz odalar).

Sorun / İhtiyaç- C8:

Anasınıfından başlayarak tüm sınıflarda ders takibi için özel malzemelere de ihtiyaç duyulması.

Çözüm / Öneri- C8:

- İlçelerde MEB kadrosunda Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) 'nde görevli fizyoterapistlerin haftada bir engelli çocukların bulunduğu okulları dolaşması, gözlemlemesi, sorun ve ihtiyaç tespitleri yapıp yeni çözümler geliştirmesi, gerekli planlama ve düzenlemeleri yapması, öğretmenin ve varsa gölge öğretmenin konuyla ilgili kapasitesinin meslek içi eğitimlerle geliştirilmesi. Görev tanımı ve planlamalara bu konunun hızla dahil edilmesi.
- Varsa ergoterapist destekli 3D makinalarda ihtiyaca özel malzeme üretimi yapılması.

Sorun / İhtiyaç- C9:

- Eğitimde mevcut kuralların yerel uygulamalarla esnetilmesi ve değişime uğraması ve bunun sonuçlarının çocuğun/bireyin eğitiminde, geleceğinde onarılmaz sorunlar oluşturabilmesi. Geçici, palyatif, subjektif uygulamalar, KHK ve yönetmelikler üzerinden sistemin değiştirilmesi.
- Kanunda destek eğitim alma yaşı belirtilmemesine rağmen (0-99 yaş) bazı rehberlik ve araştırma merkezlerinin kişi bazlı yaş sınırı koyması (kamuda tanıdığı varsa 50 yaşındaki hasta rapor alırken, kamuda tanıdığı olmayan 30 yaşındaki bir hastaya rapor verilmemesinden şikayet edilmesi), keyfi uygulamaların bulunması. Hayat Boyu Öğrenme Programı'nın da bu mantaliteyle çelişmesi.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Çözüm / Öneri- C9:

- Engelli bireylere hizmet veren kurumların -buna eğitim kurumları da dahil- mevcut kurallar çerçevesinde hareket etmesinin sağlanması ve denetlenmesi, yapılacak iyileştirmelerin mutlaka pilot çalışmalarının etki analizlerinin sonuçları görüldükten sonra ilgili kalıcı değişikliklerin uygulanması.

Sorun / İhtiyaç- C10:

- Engelli çocuk/birey için fırsat oluşturabilecek bilim ve teknoloji alanına erişimin kısıtlı olması bunun da mühendislik, bilim insanı, yazılımcı veya alanın girişimcisi olarak yetişme şansının önüne geçmesi, STEM alanında üretici değil izleyici olarak kalmaları ile sonuçlanması.
- Engelli çocukların bilim merkezleri, teknoloji atölyeleri, dene-yap atölyeleri, robotik/maker sınıfları gibi pek çok STEM ortamına alınmaması.

Çözüm / Öneri- C10:

- Bilim, teknoloji ve yapay zeka ekosistemine engelli çocuk/bireyin erişiminin artırılmasını sağlayacak strateji ve politikalarla bu alandaki eğitim ve ardından üretim zincirine dahil edilmesi.
- Bilim merkezleri, teknoloji atölyeleri, dene-yap atölyeleri, robotik/maker sınıfları gibi STEM ortamlarına erişilebilirlik hakkının etkin kullanımının sağlanması.
- Ulusal programlarda engelli çocukların katılımının güvence altına alınması.
- STEM içeriklerinin evrensel tasarım ilkeleri ile hazırlanması.
- Öğretmen ve eğitmenlere STEM pedagojisi eğitimi verilmesi.
- Taktil, işitsel ve çoklu duyuşal materyallerinin kamu güvencesinde standartlaştırılması, yaygınlaştırılması.

Sorun / İhtiyaç- C11:

Zihinsel engelli ve otizmli çocukların eğitime erişimleri ile ilgili daha farklı sorunlar da yaşanması, bu çocukların eğitim ve gelişimine katkı veren çalışmaların yeterli olmaması ve pahalı olması.

Çözüm / Öneri- C11:

- Farklı sorun ve ihtiyaçlara çözüm üretebilecek sistemsel değişikliklerin iyi uygulama örnekleri doğrultusunda yapılması, yetki sorumluluk zinciri ile takip edilmesi, denetlenmesi.
- Okul idarecileri, sınıf ve branş öğretmenleri ve hizmetlilerin spektrum bozuklukları ve kaynaştırma eğitimi, engelliliğin insan hakları modeli ve ayrımcılık yasası konusunda farkındalık, bilgi ve beceri sahibi olmaları amacıyla hizmet içi kapasite eğitimlerine tabi tutulmaları.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Sorun / İhtiyaç- C12:

- Taşımalı sistemdeki sorunların engelli çocuk/bireyi ve ailesini zorlaması.

Çözüm / Öneri- C12:

- Taşımacılık ihaleleri ve kurallarının erişilebilirlik kriterleri perspektifinde yeniden gözden geçirilmesi. Okul servisleri ile ilgili ihalelerin standart hale getirilmesi, denetlenmesi ve karşılıklı verilen taahhütlerin, mali sorumlulukların yerine getirilmesi
- Hostes ve arabaların modeli ve donanımlarının erişilebilirlik kriterleri doğrultusunda iyileştirici ve ihtiyaca yönelik yeni öneriler getirilmesi.
- Servis şoförleri ve hosteslerin engelli ihtiyaç ve sorunları, hizmet ve destek yöntemleri hakkında meslek içi eğitimler, farkındalık eğitimi ve sertifikalar alması.

Sorun / İhtiyaç- C13:

- Engelli bireyin ergenlik dönemi sorun ve ihtiyaçlarına yönelik koruyucu önleyici tedbir alınmaması, aile ve eğitimcilerin bu konuda yetersiz kalması ve koordine olmaması, sonuçta çözüm bekleyen sorunlar oluşması.

Çözüm / Öneri- C13:

- Bireyin ergen davranışları ve yaşanılacak sorunlar hakkında ailenin, eğitimcilerin ve işbirlikçilerinin bilgilendirilmesi ve ilgili konularda farkındalık eğitimleri verilmesi.
- Ergenlik süreci başta olmak üzere tanıyı kabullenme gibi kritik dönemler için psikolog destek eğitim sağlanması.

Sorun / İhtiyaç- C14:

Aile ile işbirliğinin zayıf kalması ya da hiç yapılmaması, ailenin sürece dahil edilmemesi ve kapasite artırıcı eğitimlerinin yetersiz kalması. Oysa 1 Temmuz 2018 tarihinde yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin Özel Eğitimin Temel İlkeleri bölümünün g bendinde; "Ailelerin, özel eğitim sürecinin her aşamasına aktif katılmalarının sağlanması" ibaresinin geçmesi ve konunun yoruma açık olmaması. Ancak bu kurala rağmen pek çok eğitim kurumunda ailenin özel eğitim sürecine dahil edilmemesi, buna yönelik herhangi bir yaptırım bulunmaması ve bunun da ciddi sorunlara neden olması.

Çözüm / Öneri- C14:

- Aile eğitimlerinin, ailenin özel eğitim sürecinin her aşamasında sürece aktif katılımını sağlayacak planlama ve süreklilikte olması.
- Ailenin bireyin eğitiminde değil eğitim sürecinde aktif olmasının sağlanması.
- Aile eğitiminde, eğitilmiş ailelerin mentör ve rol model olarak, deneyim paylaşımları ile aktif rol almasının sağlanması.
- Uygulamayan kurum, kuruluş ve kişiler için izleme, denetleme ve yaptırım sisteminin işletilmesi.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Sorun / İhtiyaç- C15:

İşleyen sistemin eksik ve hatalarının, engelli birey ve ailesinin ilerleyen sürecini de dahası gelecek hayatlarını etkilemesi, örgün eğitim sonrası da sorun ve ihtiyaçların artarak yaşanması. Özellikle okulun bitmesi veya engelli bireyin eğitim yaşını doldurması ile engelli bireyin ailesiyle beraber bir boşluğa düşmesi. Birey istihdam edilse de edilmese de bundan sonraki sorunlarla bireyin ve ailenin birebir yüzleşmek zorunda kalması. Bu anlamda rehabilitasyon ve sivil toplum kuruluşlarının yetersiz kalması, yeterince katkı sunamaması.

Çözüm / Öneri- C15:

- Geçiş sürecinin engelli bireyin eğitimi, yetenekleri ve çevresel etkenler doğrultusunda mesleklendirilmesi ve sürecin sürdürülebilirliği doğrultusunda kademeli izleme yöntemleri ile planlanması, etkin yönlendirilmesi, koruyucu önleyici tedbirler, tutundurma ve mentörlük destekleriyle engelli gencin ve ailesinin desteklenmesi. Bireyin kendi ayakları üzerinde durabilmesinin sağlanması.
- Aile ile işbirliği ve aile eğitimleriyle, örgün eğitim sonrası bireyin yaşam alanlarının geliştirilmesi ve eğitim kazanımlarının pratikte uygulanmasını sağlayacak fırsatların oluşturulması.
- Engelli birey ve ailesinin istihdam konusunun hayatları üzerindeki öneminin farkında olmasını sağlayacak desteklerin sağlanması.

MESLEKİ EĞİTİM

Sorun / İhtiyaç- C16:

Engelli bireylerin aldığı eğitimle orantılı mesleki yönlendirmesinin yetersiz kalması.

Çözüm / Öneri- C16:

- Eğitim aldıkları kurumda verilecek etkili bir rehberlik ve yönlendirme sistemi ile engellerin bilgilendirilmesi, güçlendirilmesi, beceri ve eğitimleri doğrultusunda uygun programlara ve işyerlerine yerleştirilmeleri ve sürdürülebilirliklerinin, mesleki gelişimlerinin desteklenmesi.
- İŞKUR, üniversiteler, özel sektör ve sendikalar işbirliğinde istihdam hedefli eğitimler verilmesi projeler düzenlenmesi.
- Bilişim tabanlı eğitim modelleri ile mesleki ve teknik eğitim odaklı yaşam boyu öğrenme programlarıyla engelli bireyin güçlendirilmesi, istihdama yönlendirilmesi.
- Mentörlük destekleriyle güçlendirilmesi.
- Engelli kotalarının uygulanmasının sağlanması. Kamuda izleme, denetleme ve yaptırımlarla; özel sektörde ise istihdamı ve ekonomik faydayı artıracak teşvik yöntemleri (vergi indirimi, prim ödemesi vb) ve yine izleme, denetleme, yaptırımlarla kontrol altında tutulması.
- Özel sektör vergi sisteminde düzenleme yapılması, bu düzenleme ile alınacak verginin belli tutarının, erişilebilirlik kriterleri doğrultusunda şirketin yapısal iyileştirmelerine harcamasının sağlanması ve denetlenmesi.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Sorun / İhtiyaç- C17:

Özel Eğitim Meslek Okullarının yapısal ve sistemsal sorunlarının bulunması.

Çözüm / Öneri- C17:

- Özel Eğitim Meslek Okullarının istihdam odaklı eğitim vermesi, çalışma hayatı ve sektörlerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yeniden yapılandırılması ve belli aralıklarla bu ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak gerekli iyileştirmelerin yapılması.
- 20 alanda meslek eğitimi verilmesinin yanı sıra iş eğitimi ve meslek ahlakı derslerine otizimli öğrenciler için duyularını ifade etmede kolaylık sağlayacak yaratıcı drama dersinin müfredata alınması.
- Bağımsız yaşam becerileri öğrenip uygulayabilecekleri 'Bağımsız Yaşam Evi' eğitimlerini deneyimlemelerini sağlayacak eğitim modülü eklenmesi.
- Bu eğitim merkezlerinin aynı zamanda engelli birey için danışmanlık, destek, çalışmayanların kurs alabilecekleri denetim merkezi olarak desteklenmesi.
- Engelli bireylerin kapasiteleri ve uyumları dikkate alınarak ara elaman ve staj koşullarının geri bildirimler dikkate alınarak yeniden ele alınması.
- Zihinsel engel grubuna eğitim hizmeti veren Özel Eğitim Meslek Okullarının ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden planlanması.
- Okul süresi içinde istihdamın oryantasyonu olarak kabul gören, işyeri engelli kadrosundan işe yerleştirmelerin devam etmesi. Talep: Eski sistemde olduğu gibi haftada 5 gün işyeri bir gün okula devamın olacağı bir sistemin sağlanması.
- Bireyin uzmanlaşması veya bir meslek kazandırılması anlayışını destekleyen ve meslek edinmeyi de sağlayan atölyeler, programlar ile okullarının engelli bireyleri de kapsayacak şekilde revize edilip güçlendirilmesi, kapsayıcılığının artırılması. Bu kurumların OSB'lere yakın olması.
- Eğitim öğretimin kesintiye uğratılmadan dinlenme ve molalara daha uzun süreler verilmesi.
- Özel bireyin gizli kalmış yeteneklerini açığa çıkaracak programlar geliştirilmesi.
- Rehabilitasyon Merkezleri ile Özel Eğitim Meslek Okullarının koordinasyon ve eşgüdümle çalışması.
- Malzeme eksiklerinin tamamlanması ve iş koşullarının etkinliğinin artırılması.

Sorun / İhtiyaç- C18:

Atölye derslerinin olduğu bir kurumda koordinatör öğretmenlerin, atölye öğretmenlerinden seçilmesinin işyerlerinde bireyin oryantasyonunu olumsuz etkileyebilmesi.

Çözüm / Öneri- C18:

Mevcut kurumda eğitimin "İzleme ve Yönlendirme Kurulu'nun" seçeceği öğretmen tarafından yapılması.

Sorun / İhtiyaç- C19:

Yaygın Eğitim Kurumlarının verdiği kursların tasarruf tedbirleri bahane edilerek kapatılması, engelli bireyin eğitim hakkının engellenmesi.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Çözüm / Öneri- C19:

Eğitim dışı kalmış engelli bireylere yönelik kurs ve eğitim merkezlerinin tasarruf tedbirleri kapsamından çıkarılması, bu eğitim merkezlerinin sayısının artması ve düzenli eğitimler verilmesi.

Sorun / İhtiyaç- C20:

Özel okullar için çıkarılmış %3 ücretsiz öğrenci okutma kapasitesi ile ilgili kanunun bağlamından koparılıp özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde uygulanması, hizmet faturalarından kesilmesi.

Çözüm / Öneri- C20:

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin fatura ettikleri öğrenci sayısının %3 kadarına ücretsiz ek ders vermesi (aylık 8 dersin üstüne). Bu öğrencilerin, maddi açıdan ek ders hizmeti alamayacak durumda olanlardan seçilmesi.

D- İSTİHDAM

Engelli bireylerin iş yaşamına aktif, eşit ve sürdürülebilir biçimde katılımı; yalnızca bireysel refah açısından değil, toplumsal kalkınma, sosyal adalet ve ekonomik verimlilik açısından da stratejik bir öneme sahiptir. Uygulama, denetim ve yaptırımlarla birlikte işleyen bir zihniyet dönüşümü gerekmektedir. Engelli dostu, erişilebilir işyerleri, kapsayıcı işe alım politikaları, destekli istihdam modelleri ve etkin denetim mekanizmaları bir araya geldiğinde engellilik bir engel olmaktan çıkacaktır.

‘Doğru kişiyi doğru işe yönlendirme’ prensibi belki de engelli birey için en önemlisi ve olmazsa olmazdır. Engelli bireyler için istihdam, “yaşam alanlarının genişletilmesi” yani bireyin özgürleşmesidir. Engelli bireyin istihdam edilme oranı arttıkça, topluma katılımı artacak, toplumla entegrasyonu sağlanacak ve geleceği güvence altına alınmış olacaktır.

Sorun / İhtiyaç- D1:

Engelli bireylerin işgücüne erişim, katılım ve istihdamı alanında yaşanan yetersizlikler, sorunlar. Engelli bireylerin işgücüne katılım oranının %22.1 olması, istihdam kotalarının uygulanmaması. İlgili yasal mevzuatlar da dahil ciddi sorun ve eksikliklerin var olması. Bunların sonucunda, hem engelli birey hem de ailesi tarafında oluşan hak gasplarının, eşitsizliklerin, sorunların katlanarak artması.

Çözüm / Öneri- D1:

- Engelli İstihdamı Yasası’nın toplumsal kesimlerin de görüş ve destekleri doğrultusunda güncellenmesi.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Engelli bireyin çalışma yaşamına eşit fırsat ve haklarla katılımını sağlayabilecek; açık, bütünleştirici ve erişilebilir engelli dostu iş piyasası ve çalışma ortamlarının oluşturulması.
- Toplu taşıma uygulama becerisinin istihdama etkisi dikkate alınarak ‘Toplumsal Yaşama Katılım’ dersinin içine toplu taşıma becerilerinin geliştirilmesi, uygulamalı ders olarak görülmesi amacıyla müfredatın içine hızla dahil edilmesi.
- Destekli ve engelli dostu istihdam modelleri, projeleri geliştirilmesi.
- Korumalı işyeri örneklerinin, sayılarının teşvik modelleri ile nitelikli olarak artırılması, yaygınlaştırılması. Korumalı işyeri açma şartlarının yeniden gözden geçirilmesi.
- Engelli istihdamı için konulan şartlarda özel sektör için sadece 50 çalışan üstü işletmelerde sigorta priminin yarısının karşılanması yerine bu uygulamanın genele uygulanıp, sigorta primlerinin tamamının karşılanması. Engelli birey çalıştırmanın, işveren için teşvik edici olması gerekmektedir. Engellilerin bir kısmı sosyal yardım aldıkları için, sigortalı olmaları hâlinde sosyal yardımı kaybetmemesi; bu teşvik ile suistimallerin de önlenmesi sağlanması.
- Vergi indirimi, sigorta primi desteği ve maaş katkısı gibi pozitif ayrımcılık uygulamalarının daha kapsamlı, yaygın hale getirilmesi ve sürdürülebilirliği destekleyecek şekilde uzun vadeli planlanması.
- ‘Eşit işe eşit ücret’ ilkesi uyarınca, eğitimleri ve yetenekleri doğrultusunda ve insan onuruna yaraşır şartlarda istihdamın sağlanması.
- Engelli istihdamını düzenleyen yasalarla, eski hükümlü bireylerin istihdamını düzenleyen yasaların birbirinden ayrı değerlendirilmesi.
- Engelli istihdam kotalarının tüm kamu ve özel sektörde artırılması (Sivil toplum tarafından önerilen hedef %6)
- İstihdam için alınan raporlarda özel bireyin eğitim gördüğü kurumun kurul değerlendirmesinin etkili olması ve sağlık kurullarının bu görüşler doğrultusunda rapor düzenlemesi.
- Kamu kurumlarında engelli memur kadrolarının boş bırakılan kısımlarının, adil erişimle doldurulması, atama süreçlerinin hızlandırılması.
- Engelli çocuğu ya da yakını bulunan çalışanların, bakım ve refakat süreçlerinde ücretli izin hakkını kullanmasının sağlanması. Sosyal İnceleme Raporu (SİR) dikkate alınarak, bakıma muhtaç engelli yakını bulunan çalışanların, gece vardiyası ve nöbet görevlerinden muaf tutulması.
- Engelli memurların tayin kolaylığı olmasına rağmen uygulamada sıkıntılar yaşanmasının önüne geçilmesi, açık kadro varsa hiçbir kısıtlamaya bağlı olmadan talebin gerçekleşmesi ve tayin olmasının sağlanması.
- Engelli öğretmen atamaları ve adaylık süreçlerindeki engellerin kaldırılması. Engelli öğretmenlerin merkezi AGS programından muaf tutularak göreve başlaması.
- Gaziler için SGK ödemesi yapılan EK-3/C-5 maddesi, engelliler için de aynen olduğu gibi SGK ödemesi yapılacak şekilde mevzuat düzenlemesi yapılması. Ek -3 C/2’deki Op 1458 kodlu ve benzeri protez bedellerinin emeklilere de ödenmesinin yapılacağı konusunun mevzuat ile düzenlemesi.
- Hastane randevusu alan engelli bireyin çalıştığı kurum tarafından izinli sayılması, çalışma saatlerinde esneklik sağlanması.
- 10 yıllık hizmetini tamamlayan engelli kamu personeline yeşil kart hakkı tanınması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Tüm bu hak ve hizmetlerin doğru uygulanmasını sağlayacak etkin bir izleme, denetleme ve yaptırım sisteminin işlenmesi.
- İşitme engellilerin iletişimde sıkıntılar yaşamasının önüne geçilmesi, iyileştirilmesi, topluma ve çalışma hayatına uyumu amacıyla Türk İşaret Dili Tercümanlığı alanında lisans bölümünün açılması.
- EKPSS, ÖYS sınavlarında sınava girecek engelli bireyin ikametne yakınlığın belirleyici kriter olarak dikkate alınması.
- Gönüllülük çalışmalarının kurumsal bir yapı ile izlenmesi, değerlendirilmesi, teşvik edilmesi.

Sorun / İhtiyaç- D2:

Çalışma hayatı koşullarının birçok işyeri için fiziksel erişilebilir olmaması, uygun fiziksel ortam, materyal, ulaşım veya acil durum altyapı eksikliklerinin olması.

Çözüm / Öneri- D2:

- İşyerlerinin erişilebilirlik kriterleri doğrultusunda düzenlenmesi, erişilebilirliğin kamu ve özel işyerleri için işyeri standardı haline getirilmesi. Tuvalet, asansör, acil çıkış, bakım odası gibi sık kullanılan yerlerin bu kriterlere uygun düzenlenmesi.
- Fiziksel erişim kriterlerini dijital erişilebilirlik ile desteklenmesi, artırılması.
- Engelli personele ihtiyaç duyacağı donanımına sahip araçların olduğu bir servis hizmetinin sağlanması.
- Engelli personele talepleri halinde uzaktan veya yarı zamanlı çalışma hakkı verilmesi.
- Yemekhanesi bulunan işyerlerinde verilen yemek desteğinin, taşradaki memurlar için de sağlanması.

Sorun / İhtiyaç- D3:

Mevcut sistemin raporlamada engelliliğin çevre faktörü ile artan boyutunu yok sayması, sadece çalışma gücü kaybını dikkate alan bir anlayışla engellilerin istihdamdan evde bakıma kadar hak kaybı yaşaması.

Çözüm / Öneri- D3:

Sistemin, Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlemiş olduğu ICF sınıflandırması ve İLO ile tam uyumlu olarak engellinin işlevselliği, yeti yitimi gibi özelliklerini de dikkate alan bir anlayışla revize edilmesi.

Sorun / İhtiyaç- D4:

- Engelli bireyin işyerinde mobbing ve farklı ayrımcılık uygulamalarına maruz kalması, dışlanma hissi yaşaması, iş hayatına devamlılıkta zorlanması.
- Kamu ya da özel sektörde engelli bireylerin eğitimleri ve vasıflarına uygun olmayan işlerde çalıştırılması, yerlerinin ve birimlerinin değiştirilmesi, izinlerinin kullandırılmaması.
- Engelli devlet memurlarının genel olarak eğitimlerine aykırı olacak şekilde yardımcı hizmet kadrolarında tutulması, ayrımcılık uygulanması.
- Aynı meslek tanımında olmasına rağmen engellilere daha düşük ücret ödenmesi.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Çözüm / Öneri- D4:

- Engelli bireylerin eğitimlerine ve raporlarına uygun işlerde, kadrolarda istihdam edilmelerinin sağlanması, etkili denetimler, yaptırımlar ile mevzuatın uygulanması ve haklarının güvence altına alınması.
- İşyeri hekimleri ve İSG kurullarının destekleyici etkin denetim rolü üstlenmesi.
- Ücretlerde ayrımcılığın önlenmesi, eşit işe eşit ücret ilkesine göre denetim yapılması, düşük ücret ödeyen şirket/kurumlara etkili yaptırımlar uygulanması.
- Engelli çalışanlara kendi görevi haricinde ek görevler yüklenmemesi.
- Engelli birey ile aynı ortamda çalışacak kişiler için farkındalık eğitimleri ve oryantasyon programlarının zorunlu olması.
- Engelliliğe dayalı ayrımcılık yapan, mobbing ve şiddet uygulayan çalışan ya da yöneticilere caydırıcı ceza, tazminat verilmesi gibi etkili yaptırım ve hukuk yollarının mevzuatta yer alması.
- Engelli çalışanın da dirençlilik, uyum ve motivasyonunun artması için düzenli danışmanlık alması.
- Asgari geçim indiriminin kaldırılması sonrası oluşan gelir adaletsizliği dikkate alınarak, engelli çalışanlara yönelik yeni bir vergi veya gelir desteği modeli oluşturulması.

Sorun / İhtiyaç- D5:

Engelli bireylerin girişimcilik ve teknoloji üretimine erişiminin de sınırlı olması; finansman, mentör desteği, ağılara erişim ve hızlandırıcı programların çoğunlukla erişilebilir olmaması.

Çözüm / Öneri- D5:

- Bilim ve teknoloji alanını, engelli çocuk/birey için avantaj olarak gören zihniyet değişimi ile engelli girişimcilik ekosisteminin güçlendirilmesi.
- Engelli bireyin yardım alan değil üreten, değer katan, bilim ve teknoloji alanında üretim yapacak konuma geçirilmesini destekleyecek devlet politikaları kapsamında strateji ve politikalar geliştirilmesi.
- 'Engelsiz Girişimcilik Fonu' kurulması. Tohum yatırım, erken aşama hibeler ve teknik desteklerle güçlendirilmesi.
- Kamu destekli hızlandırıcı programlarda erişilebilirlik kriterinin zorunlu hale getirilmesi.
- Üniversite-start up-kamu iş birliklerinde Inclusive Innovation Hub modeli kurulması.
- Engelli girişimcilere özel ulusal veri tabanı oluşturulması.

Sorun / İhtiyaç- D6:

6 Şubat 2023 Depremi sonrasında engelli hâline gelen bireyler ve yakınlarının ciddi ekonomik sorunlar yaşaması; bu zor sürecin hâlen pek çok aile için devam etmesi ve sorun ile ihtiyaçların sürmesi.

Çözüm / Öneri- D6:

- Sonradan engelli olan bu bireylere maddi destek yanı sıra psikolojik rehberlik danışmanlığı, sosyal uyum hizmetleri ve mesleklendirme destekleri sağlanması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Engelli bireylerin yoğun olduğu geçici barınma alanlarında ve yeniden yapılanma çalışmaları yürütülen şehirlerde engelli bireyler için erişilebilir fiziki ortam ve ulaşım desteği sağlanması.
- Engelli bireyin istihdama katılımını destekleyecek üretim ve rehabilitasyonun bir arada olduğu engelli dostu erişilebilir işyerlerinin teşvik edilmesi, sübvansé yöntemleri ile devlet tarafından desteklenmesi.
- İŞKUR, üniversite, STK, özel sektör iş birlikleri ile eğitim ve istihdamı destekleyecek, senkronize edecek projeler, destekler sağlanması.

Sorun / İhtiyaç- D7:

Kamu ve özel sektörde uygulanan kota sisteminin etkili uygulanamaması, ilgili işyerlerine uygulanan yaptırımların caydırıcı olmaması ve kanun kapsamında uygulanması gereken 'Korumalı İşyeri' sisteminin yaygınlaşamaması.

Çözüm / Öneri- D7:

- Kamu ve özel sektör için var olan kotaların etkin uygulanmasını sağlayacak tedbirlerin alınması, devlet politikası olarak desteklenmesi.
- Engelli dostu, korumalı işyeri sayısının artması ve kotaların dolması amacıyla işyerlerinin engelli istihdamının teşvik ve sübvansé yöntemleri ile desteklenmesi.
- Korumalı işyeri statüsü tanımının teknik, fiziksel ve erişilebilirlik kriterlerinin belirlenmesi, güncellenmesi.
- Ruhsal ve zihinsel engellilerin iş gücü ve istihdama katılımının artması amacıyla korumalı işyerlerinin sayısının artırılması, yaygınlaştırılması ve mesleki rehabilitasyon alanlarının teşvik edilmesi.
- İŞKUR, kamu kurumları ve sendikaların koordinasyonu ile bu kotaların dolması, zamanla kotanın yükseltilmesi.
- İl İstihdam ve Meslek Eğitim Kurulları (İİMEK)'nın, iller bazında engelli istihdamına ilişkin ihtiyaç analizlerini düzenli yapması, koordinasyon içindeki kurumların aracılığı ile etkin yönlendirme sonucu engelli bireyin eğitim ve yetenekler doğrultusunda, eşit hak ve fırsatlarla uygun istihdamın sağlanması.
- Etkin izleme denetleme sistemi ile sorunlu, hakkaniyetsiz durumlarda kişi ya da kurumlara etkin, caydırıcı yaptırımların uygulanması.

Sorun / İhtiyaç- D8:

7 Temmuz 2018 tarihinde yürürlüğe giren 'Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin, daha önceki yıllarda başlayan pilot uygulamalarındaki görülen sakıncalar ve bu sakıncaların belirtilmesine rağmen yürürlüğe girmesi, ciddi sorunlara sebep olması.

%40 oranın altında kalan kısmi engelleri olan bireylerin ne engelli ne de sağlıklı bireyler olarak kabul görmemesi. Bu keskin sınırdaki %41'in engelli, %39'un ise engelsiz sayılması. İş bulmak için şirketlere müracaat edildiğinde "Hastasın" veya "Engellisin" denilerek işe kabul edilmemesi, iş veya diğer alanlarda fırsat eşitliğinden yararlanamaması. Bu engelli bireylerin istihdam edilemediği gibi özlük haklarından da mahrum kalması. Hafif düzey engelli bireylerin istihdama erişiminin mevcut uygulamalarla kısıtlanması. Eski sistemde istihdamı mümkün olan bireylerin yeni düzenleme ile eğitim sonrası çoğunlukla işsiz kalması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Çözüm / Öneri- D8:

- Bireyin niteliği ve özlük durumu dikkate alınarak bu hizmetlerin doğru tanımlaması, verilmesi, sağlık raporlarının buna göre düzenlenmesi. %40'ın altında engel raporu olan bireyin istihdama erişiminin önündeki engellerin kaldırılması.
- Engelli raporlarının kullanım biçiminin takip edilmesi, denetlenmesi.

Sorun / İhtiyaç- D9:

Zihinsel engelli bireylerin çalışma hayatı ve istihdam şartlarının diğer engelli kırımlarındaki bireylerden farklılık göstermesi, mağduriyetler bulunması.

Çözüm / Öneri- D9:

- Zihinsel engelli bireylerin çalışma alanları, aldıkları eğitimle orantılı istihdam edilmesi konusunun diğer engel gruplarından ayrı ele alınması, uygun statüye kavuşturulması.
- Zihinsel Engelli bireylerin aldıkları diplomanın istihdamda geçerli hale getirilmesi ve uyumlu işyerlerine yönlendirme ile işlevinin genişletilmesi.
- Hafif düzey zihinsel engelli bireylere eğitim hizmeti veren Özel Eğitim Meslek Okullarında bireylerin işyerlerindeki staj uygulamalarının kaldırılması, yerine İŞKUR üzerinden ilgili okulun takibinde, işe yerleştirme uygulamasına geçilmesi.

Sorun / İhtiyaç- D10:

- EKPSS sınavlarında yaşanan fiziksel erişilebilirlik engelleri yaşanması.
- Bedensel ve zihinsel engelli bireylerin aynı yöntemle sınava tabi tutulmasının eşitsizliklere sebep olması, haksız rekabet oluşması. Zihinsel engelli için stres yükünün daha fazla olması, ataklara sebebiyet vermesi.
- Müfredatta olmayan sorular çıkması (karekök, üslü sayı vb.)
- Akademik seviye çok yüksek olsa da davranış problemi görülebilmesi ya da tam tersinin yaşanması.
- Zihinsel engelli çocuklardan alımın çok düşmesi.

Çözüm / Öneri- D10:

- Sınavların yapılacağı binaların yapısının, konumlarının, sınav için yayınlanan tüm bilgilendirici ilanların bütün engel gruplarındaki adaylar için anlaşılabilir ve erişilebilir olması. EKPSS sınavlarının engelli bireylerin ev adresine yakın yere verilmesi.
- Özel eğitim öğrencileri için gerekli fiziksel ve teknolojik donanımın sağlanması.
- Kolaylaştırıcı kişilerin yetiştirilmesinin desteklenmesi, kısıtların kaldırılması.
- EKPSS sınavlarında metod değişikliği yapılması, bedensel ve zihinsel engelli bireylere ayrı oturumlar planlanması.
- EKPSS sınavlarına, hazırlık aşamasında halk eğitim merkezleri, yerel yönetimler, STK'lar tarafından verilecek derslerle destek sağlanması.
- Bazı durumların sınav dışı bırakılabilmesi, uzmanlardan oluşan kurul önerisi ve RAM raporlarıyla ilerlenebilmesi. Çalışmaya hak kazananların kendi aralarında sınava tabi tutulması ya da mülakatla ilerlenmesi.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Engelli bireyin lise diploması varsa sınava tabi olması yoksa diplomasına uygun işlerde kura çekilerek istihdam edilebilmesi.
- ÖSYM ve EKPSS’de müfredata uyumlu sorular hazırlanması.
- EKPSS sınavına girenlerin diğer tüm mezunlarla değerlendirilmemesi.
- İşe alım kontenjan açıklamalarında aldıkları eğitime yönelik özel ibareler eklenmesi; el sanatları, seramik teknolojileri mezunu vb.
- Sınav yanı sıra uyum, çalışkanlık gibi konuların da belirleyici olması, öğretmen görüşleri ile işe yerleştirme yapılması.
- Özel sektör- sanayi- kamu- stk- akademi projeleri ile işe giriş ve devamlılık durumunun desteklenmesi.

Sorun / İhtiyaç-D11:

Kuralarda kazanamayan, yıllardır ümitle işe yerleşebilmeyi bekleyen engelli bireyler olmasına rağmen yeni müracaat edenlere kuranın çıkması ile daha önce bekleyen ve işe yerleşemeyenlerin olumsuz etkilenmesi, hayata dair umutlarının azalması. Aynı zamanda sisteme dışarıdan müdahalelerin duyulması, haksızlıkların oluşması.

Çözüm / Öneri- D11:

- Adil, hakkaniyetli ve liyakate dayalı işe yerleştirmeye olanak tanıyacak bir sistemin revize edilmesi.

Sorun / İhtiyaç- D12:

Kamuda her 4 engelliden sadece 1’inin kadın olması, özel sektörde ise 100 engelliden 8’inin kadın olması.

Çözüm / Öneri- D12:

- Kadınların ve gençlerin hayata katılımını görünür biçimde artıracak stratejik hedeflerin belirlenmesi, tedbirlerin alınması, kadınları motive edecek teşviklerin sağlanması, gereken planlamaların hızla gündeme alınması.
- Kamu ve özel sektörde engelli kadınlar için ek kota ve mesleğe uygun yerleştirme ilkesinin hayata geçirilmesi.

Sorun / İhtiyaç- D13:

- İşe yerleştirme sonrası sürdürülebilirlik konusunda sorunlar yaşanması.
- Bu konunun engelli birey için yaşamsal değerinde olması.

Çözüm / Öneri- D13:

- İş gücü ile istihdama katılım ve işe başlama sonrasında da sürdürülebilirliği destekleyecek takip ve denetim sisteminin oluşturulması, devlet politikaları ile desteklenmesi.
- Çalışma ve ulaşım koşullarının erişilebilirlik ilkeleri doğrultusunda standartlaşması, tedbir ve düzenlemelerin yapılması, konuyla ilgili izleme, denetleme sistemleri yanı sıra teşvik ve müeyyide sistemlerinin var olması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Rehabilitasyon ve beceri geliştirme merkezleri ile engelli çocuğu/bireyi çalışma hayatına hazırlayan, destekli geçiş- izleme modelleri uygulanması.
- Ailelerin “Biz öldükten sonra çocuğum ne olacak?” endişesinin giderilmesi açısından bu konunun çok hassas olması. Kendi başına yaşayabilecek beceriye sahip çocukların destekli atamalarla hayata kazandırılması, tutundurulması, izleme sistemleri ile sürdürülebilirliğinin sağlanması.
- Kamu ya da özel işyerlerinde yapılacak zorunlu eğitimlerde engelli erişim şartlarının dikkate alınması, zorlayıcı şartlar söz konusu olduğunda engelli bireylerin tutanaktan muaf tutulması, engelli birey için istihdamın eziyete dönmemesi.
- Resmi uyarı yapılan olumsuz hava şartlarında engelli bireylerin izinli sayılması.
- Organize sanayi bölgelerinde de erişilebilirlik kriterlerinin sağlanması, engellilik ve engel grupları hakkında farkındalık ve iletişim eğitimleri verilmesi.
- İstihdam edilecek bireyin oryantasyonuna önem verilmesi, aile işbirliği ve desteğinin alınması.

Sorun / İhtiyaç- D14:

Engelli bireylere hizmet veren rehabilitasyon ve özel bakım merkezlerinin altyapı yetersizlikleri kadar bu işyerlerinde çalışma şartlarının da sorunlu olması, kayıtdışı istihdamın yoğun görülmesi ve engelli çocuk/birey için kalıcı sorunlara neden olabilmesi.

Çözüm / Öneri- D14:

- Huzurevi, gündüz bakım evi, mola evi ve rehabilitasyon merkezlerinin çalışma şartlarının sıkı denetimlere tabi tutulması, sorun ve ihtiyaçlar için mevzuata uygun düzenlemelerin yapılması, hizmet veren bakım elemanlarında eğitilmiş ve kayıtlı istihdam sağlanması.
- Ebeveynlerini kaybeden ya da bakım verecek yakını kalmayan engelli bireyin doğrudan devlet korumasına, bakımına alınması.

Sorun / İhtiyaç- D15:

Tarım ve hayvancılık alanında üretim yapan engelli bireylerin destek ve sürdürülebilirlik sorunları yaşaması.

Çözüm / Öneri- D15:

Kırsal alanda yaşayan, tarım, hayvancılık, süs bitkiciliği ve fidancılık ile uğraşan engelli bireylerin üretim, finansa erişim, pazarlama konularında desteklenmesi, devlet teşvikleri, yasal düzenlemeler ile güçlendirilmesi.

Sorun / İhtiyaç- D16:

- Son yapılan Sosyal Güvenlik düzenlemesi ile engelli bireylerin emeklilik haklarındaki düzenlemenin mağduriyetler oluşturması. Bireyin engeli ile vücudunun zamanla ve hızla tükenmesi sağlıklı bir emeklilik süresi geçirememesi, bunun da insan haklarına aykırı olması.
- Eşitlik ilkesi ihlal edilerek emeklilikte prim gün sayısının artırılması ve gelir idaresinden alınması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Bireyin iş gücü kaybının tek hastalıkta %40 üzerinde olmasıyla emekliliğe hak kazanması şartı ile fırsat eşitliği ve eşit vatandaşlık hakkının ihlal edilmesi. Kronik rahatsızlık oran cetvelinde düşük gözüken ancak hayati tehlike taşıyan rahatsızlıkları olan ya da çoklu engeli bulunan engelli bireyin emekliliğe hak kazanamaması.

Çözüm / Öneri- D16:

Yeni düzenleme ile; %40-49 arası engelli birey için 18 yıl – %49-60 arası engelli birey için 16 yıl ve %60 üstü engel oranına sahip birey için 15 yılda emeklilik uygulaması. Bu sürelerin pek çok engelli birey için çok uzun olması. Engel durumuna göre bir bireyin bedensel olarak iş gücüne katkısının doğru ve ayrıntılı raporlar ile belirlenerek konuya makul ve hakkaniyetli bir düzenleme getirilmesi.

Sorun / İhtiyaç- D17:

Kimsesi olmayan ağır engelli bireyin babasından veya annesinden kalan SGK maaşını alarak geçimini sağlayabilmesi ancak bu maaşın kendisinin vefatı sonrası eşine kalmaması. Bu konunun, tekerlekli sandalyeli veya bakıma ihtiyaç duyan birçok engellinin evlilik yapmasının önünde engel oluşturması.

Çözüm / Öneri- D17:

- İlgili maaşın ölüm halinde eşe ve aile bireylerine aktarımı noktasında bir hak olarak gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılması.
- Engelli bireyin evlilik yapmasının devlet politikalarıyla teşvik edilmesi.

E- SOSYAL YAŞAM

Erişilebilir bir sosyal yaşam yalnızca fiziksel düzenlemelerle değil; kapsayıcı bir şehir planlaması, güçlü denetim, dijital erişilebilirlik ve toplumun tüm unsurlarını kapsayan işbirliği ile mümkündür. Bu sayede engelli bireyler, şehir yaşamında aktif olabilir, bağımsız ve eşit fırsatlardan yararlanabilir. Bu konuda en çok öne çıkan başlık; erişilebilirlik.

5378 sayılı engelliler hakkındaki kanun erişilebilirliği üç madde halinde teminat altına almıştır;

1-Yapılı çevrede erişilebilirlik

2-Ulaşımda erişilebilirlik

3-Bilgilendirme hizmetleri, bilgi ve iletişim teknolojilerinde erişilebilirlik.

Bu kapsamda değerlendirildiğinde;

Sorun / İhtiyaç- E1:

- Her 3 başlıkta da mevzuat ve yasalarda olmasına rağmen engelli vatandaşlarımızın sosyal hayata ve kamusal hizmetlere erişiminde sorunlar yaşanması, kural ihlali ve sorumluluğunu yerine getirmeyen kişi ya da kurumların bulunması ve etkili denetim ve yaptırımlarla karşılaşmaması.
- Bozuk yollar/kaldırımlar, çukurlar, güvenlik tedbiri alınmayan altyapı çalışmaları, yağmur suyu logar ızgaraları, kaldırımlara rastgele konulan elektrik direk ve panoları, çiçeklik- saksı, otobüs durakları, çöp kutuları, arabaların park etmesi, esnafın mal bırakılması, seyyar

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

satıcıların tezgah açması, işaret levhaları, yol ve kaldırım geçişlerinde oluşan set ve engellemeler, çok yüksek kaldırımlar, erişim engelli üst geçitler ve engellilerin erişimine engel tüm bu unsurlar için kapsamlı düzenlemeler gerekmesi.

- 5378 sayılı yasa ile ulaşım ve erişimle ilgili kamu binaları, yollar, kaldırımlar, toplu taşıma araçları ve hizmetlerin erişilebilir hale getirilmesi şartı için verilen sürenin 7 yıl olması ve 2012’de yerel yönetimlerin hatta apartman yönetimlerinin yerine getirmesinin zorunlu tutulmasına rağmen 2 kere 3 yıl uzatma istenmesi ve bunun tanınması. Sonraki uzatmalarla birlikte bazı alanlarda uygulama süresinin 2025’e kadar uzatılması ve bu yıl bu sürenin de dolması. Ancak verilen süre dolduğu halde kurumlarda gerekli ve yeterli düzenlemelerin yapılmaması.

Çözüm / Öneri- E1:

Bu sürenin de dolması dikkate alınarak hızlıca erişilebilirlik standartları dikkate alınarak;

1- Yapılı çevrede erişilebilirlik:

- Engellilerin yaşam ve çalışma alanlarının engellinin hayata katılımını, hareket ve üretme yeteneğini kolaylaştırıcı nitelikte olması, bu amaçla erişilebilirlik kriterleri ile yapılan şehir planları, evler, sokaklar, kamu binaları, işyerlerinin varolmasının hızla sağlanması.
- Başta kamu binaları olmak üzere kamu kullanımına açık bina ve açık alanlar, parklar bahçeler, spor salonları, sinema, tiyatro salonları, ibadethaneler ve umumi tuvaletlerin tüm engelli vatandaşların da kullanabileceği erişilebilir alanlar olması için tedbirlerin alınması.
- Yeni yapılan şehir ve konut projelerinde çevre planlaması, mimari, mühendislik çalışmalarında bina ya da sitelerde, bina dış ve iç alanları ve daire iç alanlarının mimari tasarımlarının engelli ve yaşlı bireylerin kullanımına uyumlu planlanması, erişilebilirlik kriterlerinin uygulanması, denetlenmesi, uyulmaması halinde kurum ve sorumlu kişilere etkin müeyyidesinin olması.
- Engelli yerleşiminin şehir merkezlerine yakın yerlerde olabilmesi amacıyla destek ve teşviklerin planlanması, Çevre İklim ve Şehircilik Bakanlığı ile yerel yönetimlerin de bu noktada aktif rol üstlenmesi, şehir dışında yaşamak zorunda kalan engelli nüfus içinde erişilebilirlik kriterlerine uyumlu ulaşım imkanları sağlanması.
- Erişilebilirlik kriterleri doğrultusunda ilgili kamu kurum ve kuruluşların yetki ve sorumluluk zincirinin oluşturulması, kesin ve net belirlenmesi, koordinasyon / eşgüdüm için izleme, denetleme ve etkili yaptırım mekanizmaları oluşturulması.
- Kamu hizmeti veren tüm binalar, alanlar ve mekanizmalarda (hastane, poliklinik, aile hekimliği, okul, üniversite, banka, postane, noter, toplu taşıma durak, trafik ışıkları, acil çıkışlar vb) engelli rampalarının erişilebilirlik standartlarına uyması, görme engelliler için sarı noktalı kılavuz çizgilerin ve hedef-sonuç ilişkili işaretlemesinin yapılması, işitme engelliler için sesli anons sisteminin bulunması. Asansör, rampa ve zeminlerin engelli kullanımına uygun olması.
- Kamu ya da özel hastane, okul, üniversite, iş yeri yöneticilerinin ya da idaresinin erişilebilirlik kriterleri, engelli bireyin hakları ile ilgili farkındalık eğitimlerine tabi tutulması, ihtiyaç duyulan makul uyumlaştırma taleplerini yüksek maliyet ve yük getirmesi sebebiyle yapmaktan kaçınmaları durumunda etkili denetim ve müeyyidelere tabi tutulması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Park, kafe, restoran ve alışveriş merkezlerinde erişilebilirlik sertifikası zorunluluğunun getirilmesi.
- Eczane, bakkal, market gibi alanlarda da engelli girişine uygun rampaların bulunması, erişilebilirlik kriterlerin uygulanması.
- Alışveriş merkezlerinde bulunan eğlence parklarının fiziksel şartlarının erişilebilirlik kriterleri doğrultusunda düzenlenmesi, görevlilerinin engellilik konusunda bilgilendirilmesi bu alanda özel formasyona sahip olması.
- Belediyelerde erişilebilirlik denetim ekipleri oluşturulması ve yıllık raporlarla izlenmesi.
- Belediyelere ait otopark ve alışveriş/iş merkezi otoparkları başta olmak üzere engelli otoparkına park edenlere cezai yaptırım uygulanması, dijital okuma sistemleri ile desteklenmesi, şu anda dağınık yetki sorumluluk alanlarında olan belirsizliklerin giderilmesi ve yaptırım uygulayacak kurumun ve usulün belirlenmesi.
- Oyun parklarının erişilebilirlik ve kapsayıcılık kriterleri doğrultusunda düzenlenmesi, engelli çocuğu ayırtırmadan kapsayıcı oyun imkanı tanınması. Engelli çocuğun oyun becerilerinin gelişebilmesi için ortak yaşam alanlarındaki materyal eksikliklerinin tamamlanması.
- Yerel yönetimlerin toplum hayatı üzerindeki etkisi düşünülerek potansiyellerinin optimum kullanımının sağlanması, proje- fon desteklerine erişimlerinin artırılması, bu sayede engelli/ yaşlı destek, bakım, ulaşım ve erişim problemlerini çözecek rasyonel projelerin hayata geçirilmesi. Yeni yapılan kapalı ve açık alanların ruhsatlarının erişilebilirlik kriteriyle onaylanması.
- Sahte rapor ve yapı izin belgelerinin önlenmesi için bir yerine birkaç kurum, kuruluş onayından geçmesi, denetleme ya da şikayet sonucu ortaya çıkan durumlarda raporu veren ve alan kurum/şirket/kişinin ağır cezai yaptırımlara tabi tutulması.
- Yeni yapılan bölge ve yeni yapılan binalarda belli kat (örneğin, ilk 2 kat vb) ya da dairelerin iç-dış donatısının da erişilebilirlik kriterlerine uygun yapılması, ilgili kişilerin erişimi için destek, teşvik mekanizmalarının işletilmesi. Geniş aile yapısı ve bakım vereni ile yaşayan tek yaşayan engelli/yaşlı için farklı ebat ve oda sayılarının düşünülmesi.
- Duyma engelliler için ışık destekli kapı zili sistemi kullanılması.
- Engelli bireylerin ağırlıklı olarak evde zaman geçirmeleri ve tedavilerinin de desteklenmesi amacıyla hesaplı, kesintisiz enerji ve iletişim desteği sağlanması. Elektrik desteklerindeki sistemsel aksaklıkların düzeltilmesi.
- Down sendromlu bireylerin birlikteliklerinden güç almaları motivasyonuyla gelen proje ve kooperatifçilik taleplerinin sübvansede edilmesi.

2-Ulaşımda erişilebilirlik:

- Farklı engel gruplarının, farklı ihtiyaçları kategorize edilerek erişilebilir ulaşım için etkin ve uygulanabilir modellerin planlanması, yaygın uygulanması için gerekli tedbirlerin alınması.
- Toplu taşıma araçlarının tamamen erişilebilir hale getirilmesi, düşük tabanlı otobüs, rampalı metro istasyonu, sesli uyarı sistemleri gibi.
- Ulaşım araçlarında ve istasyon/durak sistemlerinde; engellilere ait koltuk, yer sayısı, otomatik açılır-kapanır uygun eğimli rampa sistemleri, iç ve dış anons sistemleri, ulaşım hizmeti ile ilgili bilgilendirici görseller veya Braille alfabeli levhalar, asansörler, bant şeklinde yürüyen merdivenler, diğer alternatif yöntemler ve rehberlik hizmetleri gibi ulaşımı

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

destekleyecek mekanizmaların evrensel tasarım ilkeleri kurulması, kara (tren, tramvay, metro, metrobüs, otobüs, halk otobüsü), hava, deniz toplu taşıma alanlarında ülke genelinde yaygınlaştırılması. Düzenli bakımlarının yapılması, iş görebilir halde tutulması için gerekli çalışmaların, takiplerin ve denetimlerin yapılması. Koltuk ve yer sayısı uygulamasının kara, deniz, hava ulaşımında yaygın, etkin uygulanması.

- Engelli bireyin otobüse binmesine destek olacak rampaların açılmasındaki zorlukların giderilmesi, diğer yolcuların desteğine ihtiyaç duyulmadan kullanılabilmesi.
- Engelli bireyi almadan geçen otobüs şoförüne yönelik ceza ve müeyyidelerin oluşturulması.
- Akıllı durakların Türkiye genelinde yaygınlaştırılması.
- Ulaşım sistemlerinde, engelli bireyin mal ve can güvenliğini sağlayacak tedbirlerin alınması.
- Ulaşım aracını yöneten, süren görevliye, engelli bireyin hangi durakta bekleyeceğini ileten mesaj sistemlerinin farklı ulaşım araçlarında ve ülke çapında yaygınlaştırılması.
- Engellerin tek bir ulaşım kartı ile Türkiye genelinde şehiriçi ulaşım hizmetlerinden ücretsiz faydalanabilmeleri ve bu kartlardaki vize işlemlerinin internetten yapılabilmesi için gerekli altyapının kurulması.
- Şehirlerarası otobüslerde geçerli olan indirimli biletlerin internetten ve çağrı merkezlerinden de satın alınmasına ilişkin tedbirlerin alınması ve gerekli denetim mekanizmalarının kurulması.
- Engellilerin toplum hayatına katılımını destekleyecek kamu hizmetleri için uygulanan maddi kısıtlamanın Cumhurbaşkanlığı Tasarruf Genelgesi tedbirlerinden çıkarılması.

3-Bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojilerinde erişilebilirlik:

- Farklı engelli gruplarının ihtiyaçları dikkate alınarak fiziki ve dijital eğitim materyalleri geliştirilmesi, ulaşım hizmetlerinin erişilebilirliğinin sağlanması amacıyla sosyal medya televizyon ve diğer iletişim yollarıyla farkındalık artırıcı paylaşımlar yapılması.
- İşletmeleri erişilebilir hizmet eğitimi verilmesi; garson, güvenlik, danışma çalışanları için sertifika programları düzenlenmesi.
- Ailelere yönelik sosyal yaşamı katılım danışmanlığı verilmesi; nereye başvurulur, hangi kurslar vardır, hangi tesisler erişilebilirdir vb.
- Kamu kuruluşlarının, kurumlarının web sitelerinde görme, işitme ve zihinsel engellere uygun erişilebilirlik standartlarının (WCAG) zorunlu uygulanması.
- E-Devlet, banka uygulamaları ve e-ticaret sitelerinde sesli yönlendirme, ekran koruyucu uyumu sağlanması.
- Makul düzenleme ve erişilebilirlik kavramları ile ilgili kamuoyu bilinirliğinin artırılmasına yönelik bilgilendirici çalışmalarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanılması.
- Çocuklara yönelik tutum ve algı konusunda ebeveynler arasındaki farkın eşitlenmesini destekleyecek proje ve kampanyalarında bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanılması, toplumda yaygın bilinirliğin ve farkındalığın sağlanması.
- Özellikle görme engelliler açısından dijital erişimin güçlendirilmesi, kitapların dijitalleştirilmesi ve tüm engelli çocuk/bireylerin fırsat eşitliği ile erişiminin desteklenmesi.
- Dijital zorbalık konusunda başta çocuklar olmak üzere tüm engelli bireylerin koruyucu önleyici tedbirler ve eğitimlerle desteklenmesi.
- Çizgi filmlerde özel gereksinimli çocukların görünürlüğünün artırılması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Sinema, tiyatro, müze, konser alanlarında işaret dili, sesli betimleme, altyazı seçeneklerinin yaygınlaştırılması.
- Kültür merkezlerinde engelli bireyler için özel koltuk düzeni, rezervasyon önceliği ve indirimler uygulanması.
- Engelli sanatçıların görünürlüğünü destekleyen sergiler, performans programları, festivaller düzenlenmesi.
- Halk eğitim merkezlerinde erişilebilir sınıflar ve branş çeşitliliği olması. Mesleki kursların erişilebilir hale getirilmesi.
- Üniversitelerde engelli öğrenci topluluklarının desteklenmesi, kültürel etkinlik fırsatları tanınması.
- Kamu hizmeti veren kurum ve kuruluşlarda işaret dili bilen tercüman bulunması, konuyla ilgili kadro açılması. Mevzuatta yer alan haklar arasında bulunan bu hakkın etkin kullanımının sağlanması, sorumluluğun yerine getirilmemesinin yaptırıma tabi olması.
- Büyük ölçekli kamu hizmeti veren kamu ya da özel kurumlar ve TBMM’de engellilerden sorumlu ve rehberlik, refakat desteği verecek birim ve görevli olması.
- Engelli çocuk/bireyin bulunduğu ailelerin parçalanmış tek ebeveynli (çoğunlukla anne) olması, dar gelirli aileler olması sebebiyle hiç tatil yapmamış ailelerden başlayarak tatil desteği sağlanması.

Sorun / İhtiyaç- E2:

Yerel yönetimlerin, engelliye sunulacak hizmetler ve erişilebilirlik kriterleri konusunda farklılıklar göstermesi, standart kurumsallaşmaya sahip olmaması.

Çözüm / Öneri- E2:

- Yerel yönetimler içinde engelli bireylere hizmet noktasında ayrı bir birimin oluşturulması, yetki ve sorumluk alanlarının erişilebilirlik kriterleri ile belirlenmesi, uygulayıcıların bu kapsamda izlenmesi, denetlenmesi, yerine getirilmeyen sorumluluklar da cezalandırılması.
- Belediyelerde kurulan Kent Konseylerinin vatandaşlar için fayda üretecek bir vasfa kavuşması, bünyesinde kurulan Engelli Meclislerinin engelliye değer üretebilecek nitelikte etki ve yetki alanının genişletilmesi ve resmi bir statüye kavuşturulması.
- Yerel yönetimlerin doğrudan halka dokunan hizmet birimleri olması sebebiyle engelli dostu hizmet politikaları ve erişilebilirlik ilkeleri doğrultusunda hizmetlerini güçlendirmeleri, başarılı iyi örneklerin yaygınlaştırılması, standartlaştırılması. (Örneğin, Kahramanmaraş Belediye desteği, görünür ikaz sistemli kapı zili. Gaziantep Belediyesi 1400 kişilik Engelsiz Yaşam Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi vb).
- Yerel yönetimlerin sunduğu engelli çocuk hizmetleri için yeterli bütçe ayrılması konusunun 5393 sayılı belediye kanununa eklenmesi, yeterli bütçe ve finansman kaynağının ayrılmasının zorunluluk haline getirilmesi.
- Yerel yönetimlerde sosyal yaşam ve erişilebilirlikten sorumlu birimlerin güçlendirilmesi.
- STK’ların yaptığı etkinliklere kamu ve yerel yönetimlerin İdari makamlarının değer vermesi, desteklemesi ve temsiliyet göstermesinin sağlanması.
- İl ve ilçe yerel yönetim birimlerinde, akülü ve tekerlekli sandalye tamir ve bakım atölyesi, teknisyeni bulunması. Ücretsiz tamir desteği verilmesi, yüksek maliyetli destek

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

malzemelerde gelir kriterine bağlı olarak kısmi ücret alınması ya da ücretten muaf tutulması. Akü şarj istasyonu bulundurulması, büyükşehirlerde yaygınlaştırılması

- Yerel yönetimlerin engelli servis araçlarında asansörlü sistem olması, etkin kullanımının izlenmesi, denetlenmesi.
- Engelli bireyler için kültür-sanat abonelik kartı çıkarılması.
- Engelleri özel sosyal gezi programları yapılması, tarihi mekanlar şehir turları düzenlenmesi.

Sorun / İhtiyaç- E3:

Ulusal engelli veri sisteminde kayıtlı ve hayatta olan engelli sayısı dikkate alınarak ve gündüzlü hizmetlerinden faydalanan kişilerin oranına bakıldığında, gündüzlü bakım hizmetlerinden yararlananların sayısının çok az olması.

Çözüm / Öneri- E3:

- Engelli dostu Ulusal Dijital Veri Sisteminin iyileştirilmesi ile bu durumun doğal olarak iyileşmesi.
- Gündüzlü bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması, erişilebilir olması, güvenli, uygun maliyetli ve nitelikli hizmetin standartlaşması.
- Profesyonel bakım elemanlarının sayısının ve niteliklerinin artırılması.

ARAÇ ALIM- ÖTV MUAFİYETİ

Engelli için kendi aracına sahip olmak lüks değil, güvenli ve bağımsız hareket edebilmesi için gerek şarttır. Bu konuda hem sahada yaşanan pratik aksaklıklar hem de politika düzeyinde yapısal eksiklikler bulunuyor. Ancak yeni ÖTV düzenlemesinin sorunlara sebep olması, uygulanan süre sınırı, 10 yıl kriteri, %40 yerlilik oranında araç temini sınırı olması sebebiyle uygun nitelikte engelli araç alımlarının yapılamaması, sorunlar yaşanması. Fiyat üst sınırının, enflasyonist ortam ve kur şoklarıyla işlevsizleşmesi. İthal araç/cihazlarda KDV istisnasının kaldırılmasıyla erişim maliyetinin artması.

Sorun / İhtiyaç- E4:

- Araç fiyat limitlerinin döviz ve enflasyon karşısında düşük kalması. ÖTV muafiyetinden yararlanmak için belirlenen araç fiyat limitinin piyasa gerçekleriyle örtüşmemesi, belirlenen limitin hızla işlevsiz hale gelmesi ve engellinin ihtiyacını gidermemesi, ihtiyacına uygun aracı alamaması.

Çözüm / Öneri- E4:

- Bağımsız yaşamı mümkün kılan, engelli kullanımına mahsus araç/cihaz ve tıbbi ekipmanlara erişimin önündeki ekonomik engellerin kaldırılması, istisnanın genişletilmesi, motor hacmi ve teknolojik kısıtlamaların kaldırılması, araç fiyat tavanının döviz sepetine endekslenmesi.
- ÖTV muafiyeti araç fiyat limitinin yılda en az iki kez güncellenmesi.
- Limit belirlenirken en çok tercih edilen orta Sektör araçların referans alınması. Bu limitin engelli çocuklar söz konusu olduğunda artırılması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Vergi ve yardımcı teknolojilerin desteklenmesi (araç/cihaz/protez–ortez).
- Araç–cihaz–yardımcı teknolojilerde ÖTV–KDV istisnaları, kur endeksli tavan, fark ücretlerinin kaldırılması için SGK endeksi düzenlemelerinin yapılması.
- Engelli kamu görevlilerinin, ulaşımını sağladıkları motorlu taşıt alımlarında ÖTV ve KDV’den muaf tutulması.
- Engelli çocuk adına alınan araçların kullanım kurallarının esnetilmesi, ebeveynlerinin kullanabilmesi, bakım onarımı noktasında devlet desteği sağlanması.
- İthal–yerli ayrımında erişimi azaltmayacak şekilde sadeleştirme yapılması.
- Belediye kurumsal yapısı içinde oluşturulacak erişilebilir araç paylaşım sistemleri kurgulanması. Kısa süreli kullanım ve rampa erişimi olan araçlar, minibüslerden oluşması.

Sorun / İhtiyaç- E5:

- ÖTV muafiyeti ile ilgili kuralların çok sık değişmesi ve bunun belirsizlik oluşturması, araç alım süreçlerinde mevzuatın ne yönde değişeceğinin bilinmemesine vatandaş üzerinde olumsuz etkisinin olması risk oluşturması.
- Araç fiyatının ÖTV matrahı, KDV’si, vergi istisnası gibi konuların kendi içinde bile çok karmaşık teknik olması ve bu sebeple bayilerde ve vergi dairelerinde yanlış hesaplamaların görülmesi.

Çözüm / Öneri- E5:

- ÖTV muafiyeti süreçlerindeki mevzuat karışıklıklarının düzenlenmesi, maddelerin sadeleştirilmesi ve tek bir standart dokümanda toplanması.
- Özel donanım gerekip gerekmediğine ilişkin kararların ülke genelinde standart uygulanmasının sağlanması. Bunun içinde engelli sağlık kurulu raporlarındaki kısıtlı tanımlar yerine daha açık, net ve standart ifadelerin kullanılması.
- MTV muafiyetinin tüm engelli bireylere yaygınlaştırılması.
- Özel donanımlı araçlarda KDV indiriminin genişletilmesi.
- Bir de akü, rampa, protez uyum parçaları gibi donanımların, teçhizatların KDV’sinin sıfırlanması.
- Araç alım işlemlerinin e-Devlet üzerinden yapılabilmesi, tamamlanabilmesi (rapor yükleme, donanım onayı, kimlik doğrulama, vergi dairesi onay işlemi).
- Başvuru durumunu gösteren dijital takip ekranı oluşturulması
- Bu konularla ilgili engellilerin faydalanabileceği özel destek çağrı hattı oluşturulması.
- Sağlık Bakanlığı, Gelir İdaresi, Noterler Birliği ve Emniyet arasında ortak dijital entegre veri sisteminin etkin hale getirilmesi.

Sorun/ İhtiyaç- E6:

Araç satan bayilerde “Araç yok“ denilerek ÖTV’siz araç verilmemesi, müşterilere daha yüksek fiyat çıkarılması, müşteriden liste dışı ek ücret talep edilmesi, ek paket zorunluluğu getirilmesi, yatay fiyat artışı uygulanması ve bu şikayetlere sık rastlanması.

Çözüm/ Öneri- E6:

Etkili izleme, denetleme, yaptırım süreçlerinin oluşturulması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Sorun/ İhtiyaç- E7:

- Sağlık raporlarının farklı hastanelerde farklı düzenlenmesi ve kurulu raporlarının, yorumlarının da farklar içermesi sonucu vatandaşların aynı engeli farklı sonuçlar alması ve bunun araç alımını etkilemesi.
- Rapor yenileme, itiraz ve süreli raporlar olması sebebiyle işlemlerin tıkanabilmesi.
- Yeni tip ehliyet sistemine geçilmesi ile ilçe trafik müdürlüklerinde farklı uygulamaların bulunması, kodların araçta hangi tadilatları zorunlu kıldığının net anlaşılamaması ve bir uygulama standartının bulunmaması. Bu sonucunda engelli vatandaşlar için süreçleri karmaşık ve yorucu hale getirmesi.

Çözüm/ Öneri- E7:

İşlemlerinin engelli dostu ulusal dijital veri sistemi ile entegrasyonu sağlanan kurum ve kuruluşlarca hızla yapılması, ülke boyutunda standart hale getirilmesi.

Sorun/ İhtiyaç- E8:

- Bazı engel gruplarının ihtiyaç duyduğu özel donanım mekanizmalarının, hem pahalı olması hem de her araç modeline uygun olmaması. Engelli vatandaşların hem limit nedeniyle kısıtlanması hem de tadilatlı araç seçeneği bulunmaması.
- Bu donanımları sağlayan firmalar arasında büyük farklar bulunması, sertifika, denetim ve standart eksikliği sebebiyle güvenlik risklerinin oluşması, uygun olmayan montajların yapılması.

Çözüm/ Öneri- E8:

- Özel donanım için izin süreçlerinin hızlandırılması, ülke çapında standart uygulamaların sağlanması.
- Bu donanımı sağlayacak montaj firmalarının devlet tarafından akredite edilmesi ve denetimlerinin sağlanması.
- Engelli bireyin engel türüne uygun araç seçeneklerinin devlet destekli standart bir katalogla düzenlenmesi.

Sorun/ İhtiyaç- E9:

ÖTV'siz araçlarda 10 yıl satılamaz kuralının olması. Bunun araç ihtiyacı değişen engellileri mağdur etmesi, ikinci kez araç almayı zorlaştırması, yenilenmenin gecikmesi.

Çözüm/ Öneri- E9:

- Araç değiştirme, bekleme süresinin düşürülmesi veya ağır engelli olan kişiler için tamamen kaldırılması.
- Hasarlı araçlarda pert olma durumunda yeniden araç alma sürecinin hızlandırılması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Sorun/ İhtiyaç- E10:

Aile içi suistimallerin yaşanması, engelli birey adına alınan araçların gerçekte aile bireyleri tarafından kullanılması, kötü niyetli kişilerin hem kendi engellesine hem de ihtiyacı olan kişiler için dezavantajlı durum oluşturması. Bu durumun vergi kaybı, engelli bireyin haklarının suistimali, denetimlerde karmaşaya sebep olması.

Çözüm/ Öneri- E10:

- Aracın engelli birey tarafından kullanılmadığı iddiası ile yapılan cezai işlemler için daha net ispat kriterlerinin dikkate alınması,
- Denetimlerin arttırılması, şikayetlerin sosyal hizmet birimleri tarafından dikkate alınarak incelenmesi, izlenmesi, tespit edilmesi halinde ağır yaptırımlar uygulanması.

Sorun/ İhtiyaç- E11:

- Tekerlekli sandalyede ama aktif yaşam/çalışma şartları yaşayan, spor yapan engelli bireylerin bedensel yetenekleri, fiziksel durumları (boy – kilo) ve engel durumları dikkate alındığında kısıtlayıcı sınırlayıcı düzenlemelerin bulunması, alınabilecek araçların bu durumlarına uygun olmaması ve sonuçta ulaşım, erişim konusunda ciddi mağduriyetler yaşanması.
- Hafif düzeyde zihinsel, otistik veya cp düzeyinde engeli bulunan bireylerin otomobillere binmesinde sıkıntı olmamasına rağmen omurilik felçli tekerlekli sandalye kullanıcıları için büyük geniş araçlar gerekmesi. Küçük bagaj ve kapıları olması nedeniyle tekerlekli sandalyelerinin standart araçlara sığmaması, engelli bireylerin araçlara inip binerken büyük sorun yaşaması.
- Yerlilik şartı ile tekerlekli sandalyeli bireylerin erişiminin sınırlandırılması.

Çözüm/ Öneri- E11:

- Engelli ve ailesinin hayatını kolaylaştıracak, sosyal hayata aktif katılımı destekleyecek doğru araç alımlarının sosyal inceleme raporlarına uyumlu yapılmasının önünün açılması.
- ÖTV muafiyetindeki motor hacmi, süre ve teknolojik donanımın engelli kullanımına uyumlu olması.
- Ehliyeti olan engellilerin engel durumlarına göre binek araçlar gibi ihtiyacı doğrultusunda hafif ticari araç alımlarının da desteklenmesi, ÖTV kapsamında destek sağlanması.
- Bu araçların alımlarının belli şartlara dayandırılması, tekerlekli sandalyeli ve sürücü belgesine sahip bireylerle birlikte engelli sporları ile uğraşan veya ağır engel durumu olan bireylerin SİR raporları dikkate alınarak desteklerin verilmesi.
- Kullanım kriterleri ile ilgili izleme, denetleme ve müeyyide sisteminin oluşturulması, işbirliği yapılacak kamu ve özel kurumların uyumlanması ve gerekli fiziki şart ve teçhizat donatılarının oluşturulması.
- Benzer uygulamanın engelli için ayrılan otopark alanları için de geçerli olması.
- ÖTV düzenlemesini, engelli araç alım ve kullanımını istismar eden sağlıklı bireylerin araç alımlarının ve engelli dışı kullanımlarının önüne geçilmesi, etkili yaptırımlar uygulanması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

Sorun/ İhtiyaç- E12:

İşitme engelli bireylerin de diğer engelli bireyler gibi ulaşımda zorluklar yaşaması, toplu taşıma araçlarında iletişim güçlüğü çekmesine rağmen ÖTV muafiyetinden görme ya da bedensel/ortopedik engelli vatandaşlar gibi yararlanamaması

Çözüm/ Öneri- E12:

İşitme engellilerin de ÖTV muafiyetinden yararlanabilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması.

SPOR

Spor, engellilerin toplumsal yaşama katılımını ve rehabilitasyonunu destekleyen en önemli araçlardan biri. Engelli çocuk/bireyin spor yaşamına eşit hak ve fırsatlarla katılımı, fiziksel düzenleme, eğitim, ekonomik destek, kurumsal koordinasyon, ulaşım ve kapsayıcı spor kültürü ile mümkün olabilir. Engelli bireylerin erişilebilir, güvenli, uygun maliyetli ve kapsayıcı spor ortamlarında düzenli ve sürdürülebilir şekilde erişimi sağlanmalıdır. Elbette bunun için gençlik ve Spor bakanlığı, belediyeler, milli eğitim bakanlığı, aile ve Sosyal hizmetler bakanlığı ve sivil toplum kuruluşlarının spor kulüplerinin işbirliği ile çalışması son derece önemli.

Sorun/ İhtiyaç- E13:

- Spor tesislerine fiziksel erişim noktasında yaşanan imkansızlıklar ve sorunların bulunması. Rampa, asansör, engelli tuvaleti, engelli erişimine uygun yüzey gibi düzenlemelerin bulunmaması ya da varsa da göstermelik olması, erişilebilirlik kriterlerine uymaması.
- Havuzlarda iniş platformunun ya da havuz asansörünün bulunmaması.
- Tesisin çevre düzenlemesinde de erişilebilirlik sorunları yaşanması; dar, engebeli, düzensiz yollar.
- Spor tesislerine toplu taşımayla erişimin zor olması.

Çözüm/ Öneri- E13:

- Ulusal engelli spor Strateji belgesi hazırlığı ve performans göstergelerinin belirlenmesi, uygulanması, izlenmesi.
- Spor tesislerinin erişilebilirlik kriterleri ile düzenlenmesi; rampa, asansör, engelli tuvaleti, geniş kapılar, Braille yönlendirmeler, engelli kullanımına uygun yüzeyler vb bulunması.
- Havuzlarda asansörlü iniş sistemleri ve kaymaz zeminler kullanılması.
- Açık alan park ve sahalarda erişilebilir spor alanlarının artırılması.
- Tekerekli sandalye basketbolu, golbol, ampute futbolu ve bunun gibi branşlar için uygun alan ve ekipman desteği sağlanması.
- Erişilebilir spor tesislerinin kurulması ve sürdürülebilir olması için belediyelerde ilgili birimin kurulması, izleme ve denetleme sisteminin düzenli işlemesi.

Sorun/ İhtiyaç-E14:

- Engellinin spor yapmasına uygun ekipman ve teçhizat eksikliği olması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Özel spor protezlerinin, spor tekerlekli sandalyesi, ekipman ve kulüp giderlerinin çok pahalı ve bu sebeple de erişilmesi güç olması.
- Ücretsiz veya indirimli spor hizmetlerinin sınırlı olması.

Çözüm/ Öneri- E14:

- Özel spor ekipmanları için hibe veya kiralama desteği sağlanması.
- Üretim yapacak girişimcilerin teşvik edilmesi.
- Engelli bireyler için spor tesislerinde ücretsiz veya düşük ücretli imkanların, saatlerin oluşturulması.

Sorun/ İhtiyaç-E15:

Engelli sporu alanında eğitim verecek antrenörlerin konuyla ilgili yeterli eğitime sahip olmaması, engelli çocuk ve yetişkinlere yönelik antrenman yöntemlerinin yeterince bilinmemesi, tesislerde destek eleman, fizyoterapist, yardımcı personel veya teknik destek eksikliği bulunması.

Çözüm/ Öneri- E15:

- Branşa özgü akademik alanlarının oluşturulması, engelli sporcu çalıştırma sertifikalarının yarın yaygınlaştırılması.
- Tüm antrenörleri engelli konusunda meslek içi eğitim verilmesi, sertifikalandırılması.

Sorun/ İhtiyaç- E16:

- Spor yapan gençler için, seyahat, lisans ve sağlık giderlerinin aileler için yük oluşturmaması.
- Spor aparatlarının da maliyetinin yüksek olması, engelli bireylerin birçoğunun bu ihtiyaçları kendi imkânlarıyla karşılamasının mümkün olamaması.
- Uygun servis/kamusal ulaşım desteği bulunmaması, karşılaşmalara katılacak engelli sporcuların lojistik destek bulamaması.

Çözüm/ Öneri- E16:

- Engelli sporcuları belediye destekli servis imkanları sağlanması.
- Toplu taşıma hatlarının spor tesislerinin erişimini destekleyecek şekilde düzenlenmesi, artırılması.
- Engelli sporculara belediyelerce ulaşım desteği verilmesi, indirim sağlanması.
- Erişilebilir spor tesislerini gösteren mobil uygulama hazırlanması; uygunluk, ekipman, ulaşım bilgilerinin içinde yer alması.

Sorun/ İhtiyaç- E17:

- Spor kulüplerinin ekonomik zorluklarla mücadele etmesi, merkezi bütçeden yeterli pay alamaması.
- Kulüp altyapılarının çok zayıf olması; sistemli ve düzenli bir çalışma, antrenman ortamının sağlanamaması.
- Birçok ilde engelli spor branşlarını ya çok sınırlı ya da hiç olmaması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- Engelli spor kulüplerinin amatör spor kulübü bütçelerinden düzenli pay alamaması, aparat/ekipman maliyetlerinin karşılanamaması.
- Federasyonların bölgesel yapılanmalarının yetersizliği.

Çözüm/ Öneri- E17:

- Engelli spor kulüplerine ayrılan bütçe payının artırılması, altyapı ve destek mekanizmalarının güçlendirilmesi.
- Engelli gruplarına yönelik spor tesislerinin yapılması ve engelli spor kulüplerine devlet desteği sağlanması.
- Belediyeler ile Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında engelli spor kulüplerinin finansman ve hizmet alımı konusunda protokoller ve iş birliği anlaşmaları yapılması.
- Belediyeler tarafından engelli spor kulüplerinin kurulması ve desteklenmesi.
- Branş federasyonlarının altyapı liglerini güçlendirmesi.
- Bölgesel Paralimpik Spor Merkezlerinin kurulması.
- Sosyal devlet anlayışı gereği; belediyelerin amatör spor kulüpleri bütçelerinden, engelli spor kulüplerinin aparat/ekipman ihtiyaçları için asgari pay ayrılması.
- Bu konu ile ilgili olarak; aparat fonu erişimi ve erişilebilir tesis denetimlerinin yapılarak veri tabanı ve envanter oluşturulması, güncel durum/ihtiyaç tespitinin yapılması.
- Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliği Eki EK-B-2 Ödenmeyen malzemeler listesinden 11. sıradaki “spor protezi” ifadesinin çıkarılarak ve Ek-3/C-5 maddesinde belirtilen ‘özellikli tekerlekli sandalyeler’ EK-3/C maddesinde yer alacak şekilde düzenleme yapılması.
- Engelli sporcuların belediye spor kulüplerinde istihdam edilmesi.
- MEB rehabilitasyon merkezleri ve STK bünyesinde yetenekleri keşfedilen sporcuları spor kulüpleri ile buluşturulacak projelerin geliştirilmesinin desteklenmesi.
- Kamu kurumlarının kapsayıcı spor günleri düzenlemesi.
- Üniversitelerde engelli spor kulüplerine mali ve teknik destek sağlanması.

Sorun/ İhtiyaç- E18:

Engellilere sunulan rehabilitasyon hizmetlerinin, rehabilitasyon merkezleriyle sınırlı kalması. Sporla buluşmaları ve beraberinde sosyalleşebilmelerini sağlayacak faaliyetler için ilgili kurumlar arası koordinasyonun bulunmaması.

Çözüm/ Öneri- E18:

- Dijital veri sistemi ile bakanlıklar ve kurumlar arasında hizmete erişimi destekleyecek koordinasyonun oluşturulması, kanun/yönetmeliklerden gelen vatandaşlık haklarının sağlanması, kullanılması, yıllık bütçe kalemleri ve bağımsız İzleme Kurulu zorunluluğu getirilmesi.
- Spor merkezlerine fizyoterapist ve erişilebilirlik uzmanı istihdamı sağlanması.
- Paralimpik spor alanında engelli çocuk/bireyin sürdürülebilirliğinin sağlanması, desteklenmesi ve beraberinde sosyalleşmeyle toplum hayatına nitelikli katılımı destekleyecek stratejik planlamalar yapılması, hayata geçirilmesini sağlayacak yıllık bütçe kalemlerinin oluşturulması.

Elif Esen
İstanbul Milletvekili

- STK, akademi ve iş dünyası ile ortak projeler oluşturulması, fon ve sponsorluk desteklerinin artırılması.

Sorun/ İhtiyaç- E19:

Spor yapmanın farklı sosyal alan ve mücadeleye açılım yapan bir alan olması sebebiyle engelli bireyin psikolojik olarak buna hazır olamaması, konuyu gözünde çok büyütmesi, spor yapması ile kötü görüneceği endişesi gibi farklı endişe ve korkular taşıması. Bazı durumlarda da ailelerin spor yapamaz önyargısı nedeniyle çocuğun sporu olan ilgisini görmezden gelmeleri ya da spora yönlendirmemeleri.

Çözüm/ Öneri- E19:

- Spor yapmaya aday özellikle çocuk ve ergen yaşlardaki bireylere, profesyonel bilimsel destek sağlanması, mental ve psikolojik olarak güçlendirilmesi, cesaret ve özgüven kapasite gelişim destek ve eğitimleri ile toplum hayatına ve spor çalışmalarına başlaması, devam edebilmesinin desteklenmesi, uyumlarının artırılması.
- Engelli çocuk/bireyin ekip çalışmasına, kolektif harekete hazırlanması, güçlendirilmesi.
- Engelli sporlarının tanıtımı için kamu spotları ve medya kampanyaları düzenlenmesi.
- Spor merkezlerinde ailelere yönelik bilgi ve yönlendirme hizmetlerinin bulunması.

02.12.2025
Elif ESEN
İstanbul Milletvekili